

АДМІРАЛ №1

За його участі була проведена безпрецедентна операція, в результаті якої збережено життя тисяч людей...

стор. 44

YES ДЛЯ ЄС

стор. 4

НАЧЕ ЯНГОЛИ-ОХОРОНЦІ

стор. 8

ПРО ДИТИНСТВО ПО-ДОРОСЛОМУ

стор. 18

8 пульс кордону НАЧЕ ЯНГОЛИ-ОХОРОНЦІ

КОРДОН

Центральний друкований орган
Державної прикордонної служби України
№6 (88) 2013

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Микола ЗОРИК
E-mail: nigo@ukr.net

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Дмитро СЛИВНИЙ
E-mail: sd-media@ukr.net

РЕДАКЦІЯ ВИСЛОВЛЮЄ ВДЯЧНІСТЬ ЗА ДОПОМОГУ У ПІДГОТОВЦІ НОМЕРА:

Сергію АСТАХОВУ
Валентині БОЖОК
Миколі ЖИБАРЄВУ
Андрію КУЧЕРУКУ
Сергію ПРИХОДЬКУ
Олександрю ФИЛІУ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Тетяна ФІЛІПЕНКО
Наталія УСТЬЯНЦЕВА

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР:

Олеся МЕДВЕДЕНКО

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:

ТОВ «КЖД «Софія»

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ:

Людмила ДЬОМІНА

Адреса редакції: 02099
м. Київ, вул. Ялтинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
E-mail: kordon@pvu.gov.ua

В журналі розміщені ФОТОГРАФІЇ:

Сергія КОТЕЛЬНИКОВА
Михайла МАРКІВА
Андрія МОСІЄНКА
Валерія ОЛІЙНИКА
Дмитра СЛИВНОГО
Олександра ТКАЧЕНКА

Виготовлено: ТОВ «КЖД «Софія»,
08000, Київська обл., смт. Макарів,
вул. Першотравнева, 65.

Підписано до друку: 04.10.2013.

Наклад: 3201 примірник.

Свідоцтво про реєстрацію:
КВ№8070 від 28.10.2003.

Рукописи матеріалів, що не замовлялися редакцією, не редагуються та не повертаються. Думки авторів публікацій журналу не завжди збігаються з позицією редакції. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій.

Деякі з фотографій не є прямими ілюстраціями до текстів.

При використанні матеріалів посилання на журнал «Кордон» обов'язкове.

Підписний індекс: 48736

© «Кордон», 2013

На обкладинці фото Дмитра СЛИВНОГО

4 вектор

YES ДЛЯ ЄС

6 візит

CHINA. ПРИКОРДОННИЙ ВОЯЖ

8 пульс кордону

НАЧЕ ЯНГОЛИ-ОХОРОНЦІ

14 у фокусі

УТИЛІЗАЦІЯ.

СТАРИМ ПО-НОВОМУ

18 актуально

ПРО ДИТИНСТВО ПО-ДОРΟΣЛОМУ

28 хобі

БЛІЙ ПАРКАН, ТРОЯНДИ І...

ХВИЛІ ГЕРЦА

32 реквієм

СОЛДАТИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ

36 пам'ять

РЕКВІЄМ З АЛСІБУ

38 святиня

ПОДЛЬСЬКИЙ АФОН

40 слов'янський світ

УДАРНА ЗБРОЯ

42 дітям прикордонників

ЦАР ВОГОНЬ І ЦАРИЦЯ ВОДА

44 справа честі

АДМІРАЛ №1

YES для ЄС

Шістдесят вісім років тому, в лютому 1945-го, на цьому місці відбувався фактичний розподіл Європи і встановлення повоєнного світового порядку. Лідери країн антигітлерівської коаліції – США, СРСР та Великобританії розуміли, що отримали унікальний шанс вирішити долю Європи на свій розсуд, адже вперше в історії майже вся її територія перебувала в руках трьох держав. На той момент перемога над Німеччиною залишалася питанням часу – радянські війська здійснили потужні наступальні удари, перенісши бойові дії на землі Німеччини, і війна перейшла в завершальну стадію. Відтак саме в Ялті вирішувалися дві ключові проблеми: встановлення нових державних кордонів на території, що донедавна була окупована Третім рейхом, та створення процедур, які гарантували б незмінність проведених на карті розмежувальних ліній.

Вересень 2013. Той самий Лівадійський палац приймає десяту щорічну міжнародну зустріч під назвою «Україна та Світ в епоху змін: фактори успіху». Ключова тема зустрічі – об'єднання Європи, чи краще сказати – можливість її розширення на схід. Ялтинська європейська стратегія (YES) – найбільший на сході Європи суспільний інститут публічної дипломатії, що підтримує відкритий і рівноправний діалог із глобальних проблем між Європейським Союзом, Україною, Росією та іншими країнами, вкотре зібрав більше двохсот представників політичних, ділових і громадських кіл з понад 20 країн світу. Учасники зустрічі обговорювали основні глобальні виклики та їх вплив на Україну, Широку Європу і світ.

Символічно, що саме це зібрання чи не найбільше відповідало одній із головних ідей всіх попередніх зустрічей цього формату: обговорення перспектив підписання Україною угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Виступаючи перед учасниками зібрання зі вступною промовою, Президент України Віктор Янукович, зокрема, сказав: «Дуже добре, що на цій конференції присутні політики, які представляють і владу, і опозицію, і у нас є можливість обговорити широке коло питань порядку денного. Перш за все, одне з питань, яке сьогодні хвилює не тільки українське суспільство. Я вважаю, що

це питання геополітичне, це питання підписання угоди про асоціацію у Вільності...»

Як зауважив Глава держави, Україна йде своїм природним шляхом, шляхом розвитку. Більше двадцяти років суспільство, політики намагаються модернізувати країну, і цей шлях дуже непростий. Починаючи з 2010 року започатковано системні реформи. Центральним стрижнем цієї модернізації є наближення України до європейських стандартів за всіма напрямками.

Достатньо сказати, що останнім часом були прийняті найважливіші для нашої держави документи, такі як Податковий кодекс, Бюджетний кодекс, Кримінальний процесуальний кодекс та інші знакові документи. Україні вдалося встановити такі партнерські стосунки з Європейською комісією, що дали можливість спільно відпрацювати План дій, який сьогодні виконується, і Україна показує свій потенціал для подальшого розвитку.

За словами Президента, модернізація країни не закінчиться у листопаді, вона буде продовжу-

ватися. І в цьому передусім зацікавлена Україна. За останні три роки держава мала можливість отримувати допомогу консультантів вищого рівня, налагоджено партнерські стосунки з представниками великого бізнесу, інвесторами, які працюють в Україні. «Створення умов для ведення бізнесу – це єдина можливість для розвитку країни, притягнення інвестицій, новітніх технологій. Ми добре розуміємо, що нам треба ще багато долати перешкод на цьому шляху. Це і боротьба з корупцією, це і вдосконалення законодавства за всіма напрямками. Ми будемо це робити спільно», – наголосив Віктор Янукович.

Висловлюючи позицію України щодо збройного конфлікту в Сирії, очільник держави зауважив: «Одне з найбільш важких питань, що хвилює сьогодні весь світ, це війна в Сирії. Як можна

цей процес все тісніше нас об'єднував, і щоб ми дійсно створили єдиний економічний простір від Ванкувера до Владивостока. Це реально ми можемо зробити спільно», – наголосив Президент.

Ще однією тезою виступу стало визначення чіткого вектора руху України: «Що стосується стосунків – вони визначені. Україна впевнено йде шляхом європейської інтеграції. Що стосується стосунків з Митним союзом – ми шукаємо цю модель. Я переконаний у тому, що ми її знайдемо. Вона не повинна перешкоджати сьогодні європейській інтеграції України, не повинна створювати проблеми, а повинна вирішувати їх, знімати ці проблеми, тоді ми будемо отримувати позитивний результат від інтеграційних процесів».

Завершуючи свій короткий виступ, Президент України побажав всім учасникам конференції

до Митного союзу. Інакше він назвав дефолт України неминучим.

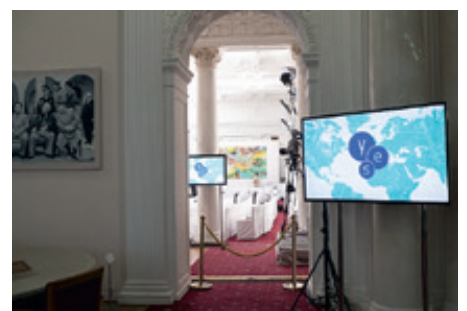
Натомість прем'єр-міністр відзначив, що Україна уважно вивчає оцінки наслідків приєднання України до угоди з ЄС, які дає Росія, але, за словами Миколи Азарова, «таких наслідків не буде навіть десятої частини».

Як зауважив відомий економіст Нуріель Рубіні, знаний у світі своїми прогнозами останньої економічної кризи, якщо Україна замкне себе у Митному союзі, вона навряд чи матиме можливість укласти торговельні угоди з іншими країнами світу. Якщо ж ми приєднаємося до угоди з ЄС, кількість варіантів участі в інших торговельних договорах істотно збільшиться. Зрештою, якщо Україна приєднається до угоди про вільну торгівлю з ЄС, вона не обмежиться торгівлею,

ставитися до війни? Будь-яка нормальна людина буде ставитися тільки негативно. Чого ми хочемо? Ми хочемо миру й спокою. Як цього досягти? На це запитання треба дати відповідь. Дуже добре, що останнім часом події почали розвиватися мирним шляхом, шляхом політичного врегулювання. Сьогодні дуже важливо підтримати цей напрям. Я хотів би з боку України запропонувати участь наших спеціалістів, українських технологій для знищення хімічної зброї в Сирії. Ми маємо цей досвід, ми маємо пересувні установки, що запатентовані Україною, які вже на практиці показали свою ефективність. Ми готові разом зі спеціалістами їх задіяти для якомога швидшого знищення хімічної зброї в Сирії. Це наша конкретна пропозиція».

Стосовно питань економічної кризи, Глава держави висловив думку, що їх неможливо відділити від питань європейської інтеграції чи взагалі інтеграційних процесів, які відбуваються у глобалізованому світі. «Україна не є виключенням, тому що знаходиться між двома великими «монстрами» – ЄС і Росією. Це ми відчуваємо кожного дня. Й ігнорувати чи якось легковажно ставитися до цього ми не можемо. Ми не хотіли, не хочемо і не будемо ніколи протиставляти інтеграційні процеси Захід – Схід, ми хочемо їх об'єднати. І на цьому шляху Україна впевнено йде шляхом модернізації, шляхом створення умов для ведення бізнесу, зняття тих бар'єрів, які є в питаннях торгівлі. Щоб

впевненого будівництва великої Європи разом. «Україна буде робити свій внесок. Але багато чого буде залежати, як нам вдасться побудувати ці партнерські стосунки. Ми очікуємо, що вони будуть ефективними», – додав Віктор Янукович.

Загалом у ході виступів та обговорень на конференції звучало багато тез, що так чи інакше стосувалися євроінтеграційних процесів в Україні. Зокрема, прем'єр-міністр України Микола Азаров та міністр закордонних справ Леонід Кожар розкритикували реакцію Російської Федерації на рішення України про підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом.

Єдиний представник офіційної Росії на зустрічі – радник президента РФ Сергій Глазьев звернув увагу на багатомільярдний дефіцит української зовнішньої торгівлі, перекрити який можна лише шляхом приєднання України

адже цей крок відкриє шлях не лише до гармонізації торговельних стандартів, а й до членства в ЄС та приєднання до євросоюзу.

«Ни шагу назад, позади Москва» – саме цей вислів з відомого радянського кінофільму, на думку экс-президента Польщі Олександра Квасневського, має стати девізом України напередодні Саміту Східного партнерства у Вільнюсі. Підсумовуючи обговорення, він додав: «Добре, що люди могли бачити цей диспут по телебаченню. Тепер їм дуже легко зробити свій вибір».

Залишається сподіватися, що Україна встигне знайти відповіді на всі не залагоджені питання напередодні довгоочікуваної події листопада 2013, і ці відповіді будуть знайдені, як висловився Президент, «в законодавчому полі». **К**

ТАМАРА УСАТОВА,
ОЛЕКСАНДР ТКАЧЕНКО

Двосторонні відносини України та Китаю почали зароджуватися ще за часів Київської Русі завдяки Великому шовковому шляху, що своєю північною гілкою заходив на територію сучасної України. Про династію Юань та її «піднебесну імперію» знали у Києві, Галичі, Володимирі. Сьогодні культурні та економічні зв'язки двох країн продовжують динамічний розвиток, невід'ємною частиною якого є істотне зростання пасажиропотоку, а відтак і кількості питань щодо пропуску громадян. Власне ситуація, що склалася, обумовила необхідність активної співпраці прикордонних відомств обох держав.

CHINA

ПРИКОРДОННИЙ ВОЯЖ

У вересні 2011-го відбулася зустріч очільників прикордонних служб, результатом якої стало підписання Угоди між Адміністрацією Держприкордонслужби України та Міністерством громадської безпеки КНР про співробітництво з прикордонних питань. Цей документ можна назвати стартом у посиленні взаємодії прикордонників України та Китаю.

Сторони, зокрема, домовилися про сприяння громадянам обох держав, які мають дійсні проїзні документи, під час перетинання ними державного кордону, гуманне поводження з особами, яким законодавством заборонено в'їзд, та забезпечення їм права вільного контакту з дипломатичними й консульськими представництвами своєї країни. Також правоохоронці передбачили спільну роботу над недопущенням, виявленням та припи-

ненням організованої злочинності на державних кордонах та посилення боротьби з незаконним переміщенням зброї, боєприпасів, вибухових, отруйних і радіоактивних речовин, наркотичних засобів, психотропів та їх прекурсорів. Крім того, документ задекларував координацію дій, спрямовану на виявлення та недопущення торгівлі людьми, а також обмін досвідом і методами боротьби зі злочинами та протиправною діяльністю на державних кордонах.

Практична робота в рамках Угоди розпочалася у липні 2012 року візитом делегації українських прикордонників до КНР з метою обміну досвідом у сфері забезпечення служби та прикордонного контролю. За домовленістю один український правоохоронець протягом

2012–2013 рр. проходив підготовку за спец-програмою в КНР.

Наприкінці вересня цього року Україну відвідала делегація Управління Прикордонної служби Міністерства громадської безпеки КНР на чолі із заступником начальника Управління прикордонної служби генерал-майором Чжу Циминим. Під час п'ятиденного візиту китайські прикордонники ознайомилися зі специфікою охорони державного кордону України, системою прикордонного контролю, програмами підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації молодшого персоналу в ДПСУ.

В Адміністрації Держприкордонслужби гостям було представлено низку презентацій, що пояснювали аспекти діяльності прикордонної служби України, її структуру, функції, матеріально-технічне забезпечення тощо. Крім того, обговорювалися питання організації контролю в пунктах пропуску та протидії переміщенню контрабанди. Українська сторона поділилася інформацією про інновації, що запроваджуються у відомстві. Це, зокрема, використання сучасних технічних засобів контролю та запровадження системи попередньої обробки інформації.

– Ми повністю відкриті для того, аби показати, як працює Державна прикордонна служба України, можемо представити низку методичних матеріалів, що стосуються різних напрямів діяльності відомства. Ми вдячні за першого українського офіцера прикордонної служби, який

Китай є найбільшою країною в Азії і третьою за площею у світі, поступаючись лише Росії та Канаді.

Загальна протяжність сухопутних кордонів КНР – 22 117 км. На суші Китай межує з 13-ма країнами – Росією, Монголією, Північною Кореєю, В'єтнамом, Лаосом, М'янмою, Індією, Бутаном, Непалом, Афганістаном, Таджикистаном, Киргизією і Казахстаном. Узбережжя його простягається від кордону з Північною Кореєю на півночі до В'єтнаму на півдні і має протяжність 14 500 км. Омивається Східно-Китайським морем, Корейською затокою, Жовтим морем і Південно-Китайським морем. Острів Тайвань відокремлений від материка Тайванською протокою.

пройшов мовні курси у Пекіні. Після підписання Угоди про прикордонне співробітництво України і КНР ми продовжуємо розвивати дружні відносини та сприяти подальшій співпраці між правоохоронними відомствами обох країн, – наголосив

Голова Державної прикордонної служби України генерал армії України Микола Литвин.

У свою чергу генерал-майор Чжу Цимин подякував за теплий прийом і зазначив, що завдяки прикордонному співробітництву країн відносини між Україною та Китаєм стали ще тіснішими.

Під час відвідання міжнародного аеропорту «Бориспіль» правоохоронцям КНР демонстрували технології вітчизняного прикордонного контролю. Гостям розповіли про структуру та основні завдання ОКПП «Київ», ознайомили з порядком здійснення поглибленої перевірки документів, оформлення пасажирів відповідно до системи попередньої обробки інформації, роботою підсистеми «e-gate».

У Навчальному центрі Держприкордонслужби представники делегації мали змогу ознайомитися з умовами проживання курсантів, навчальною базою та програмами підготовки молодшого персоналу. На завершення китайські прикордонники побували в музеї ДПСУ, що є осередком військово-патріотичного виховання молоді та підвищення культурно-освітнього рівня персоналу.

Наприкінці візиту наші іноземні колеги висловили задоволення результатами зустрічей та відзначили високий рівень організації оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. К

Підготували НАТАЛІЯ УСТЬЯНЦЕВА та ЛЮДМИЛА ДЬОМИНА

САМОЦВІТ НА БОЖИЙ СВІТ

Водій вантажівки «МАН», який прибув у пункт пропуску «Краківець», подав на прикордонний та митний контроль документи, де було вказано, що транспортний засіб прямує до Чехії з вантажем деревного вугілля. Проте співробітники Мостиського загону та митники не повірили 55-річному українцю й ініціювали проведення поглибленого огляду автомобіля, під час якого у напівпричепі серед вугілля знайшли 42 мішки необробленого бурштину. Загальна вага коштовного каміння сягнула 1611 кг!

Товар було вилучено для проведення експертизи, за результатами якої буде встановлено його вартість та складено відповідні процесуальні документи.

ДЕСЯТЬ ЖИТТІВ – НА ВОЛОСКУ

Від екіпажу риболовецької шхуни «Надія», що перебувала на промислі, прикордонники Одеського загону отримали інформацію, що в Чорному морі за два кілометри від берега через шторм перекинувся човен з людьми на борту. Одразу на місце пригоди вийшов прикордонний катер, що саме патрулював неподалік, і вже за декілька хвилин охоронці кордону піднімали на борт десяткох потерпілих – шістьох українців та чотирьох білорусів. «Ми дуже вдячні прикордонникам за порятунок, бо вже й не сподівалися, що виживемо», – дякували невдовзі врятовані.

НАЧЕ ЯНГОЛИ-ОХОРОНЦІ

Вони завжди там, де потрібно. З'являються, коли вже надії на порятунок немає і допомоги чекати, здається, марно. Вони постійно там, де треба завадити злочинцям, поряд – якщо хтось заблукав чи опинився у полоні водної стихії... Ті, хто коли-небудь відчув їхню підтримку, вдячні назавжди. Так, це вони, наші «янголи-правоохоронці» – прикордонники! Як свідчать осінні вісті з кордону, охоронці рубежу не лише самовіддано працюють, виконуючи свої прямі обов'язки, а й часто виступають у ролі рятівників.

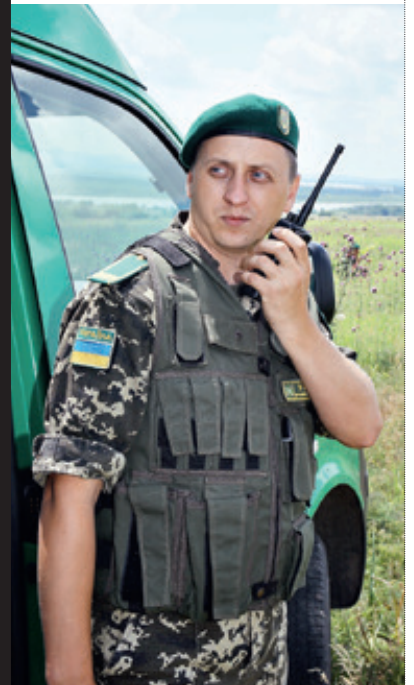
ЗАВАДИЛИ «ПРАЦЕВЛАШТУВАТИСЯ»

Прикордонники Луцького загону спільно зі співробітниками МВС в пункті пропуску «Ягодин» у рейсовому автобусі «Вінниця – Варшава» затримали громадянина Німеччини, який супроводжував 26-річну жительку Вінниці. Як з'ясувалося, метою вояжу була подальша сексуальна експлуатація жінки. Німця та українку передано працівникам МВС для подальшого з'ясування обставин правопорушення, що передбачене ч. 1 ст. 149 КК України «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини».

БЛУКАЛИ ПОБЛИЗУ УЖГОРОДА

За допомогою приладу нічного бачення наряд відділу «Вилок» Мукачівського загону зупинив трьох порушників за 100 м від державного рубежу. Чоловіки, які назвалися громадянами Грузії, повідомили, що насправді хотіли дістатися Ужгорода, проте після невдалих спроб зупинити попутний транспорт вирішили йти пішки і заблукали. Затриманих було доставлено до прикордонного підрозділу для складання процесуальних документів.

ПИЛЬНЕ ОКО

Співробітники Котовського загону отримали від міліції орієнтування стосовно підозрюваних у крадіжці. Тож коли в пункт пропуску «Олексіївка» прибув автомобіль «ВАЗ», правоохоронці впізнали у двох пасажирів осіб, які перебували в розшуку. Прикордонний наряд одразу блокував транспортний засіб і затримав злочинців – громадян Молдови. Авто та чоловіків передано представникам карного розшуку Кодимського РВ УМВС в Одеській області.

ЧИСТИЙ СПИРТ

Отримавши оперативну інформацію про можливе незаконне переміщення спирту і вживши відповідних заходів, наряд відділу «Могилів-Подільський» на береговій відміліні Дністра затримав 19-річного українця з 66 пластиковими 35-літровими канистрами зі спиртом та сімома ящиками з поліетиленовими пакетами, що використовуються для розливу спиртових продуктів. Шукаючи джерело їх походження, прикордонники зайшли до села Немія. На подвір'ї одного з приватних будинків вони помітили чимало схожих ємностей. Згодом міжвідомча група у складі співробітників Держприкордонслужби, МВС та представників Міністерства доходів і зборів виявила на подвір'ї ще 51 канистру зі спиртом. Господарі не мали документів на товар і не змогли пояснити, звідки він. Усього вилучено більше 4 тис. літрів спирту. Про правопорушення повідомлено молдовських прикордонників, а товар передано митникам.

ТУРНЕ ЗА 50 ТИСЯЧ

Співробітники Чопського загону та інспектори ДАІ Перечинського РВ УМВС виявили неподалік кордону групу осіб. Документів, що посвідчують особу, люди, які назвалися афганцями, надати не змогли. У складі групи був чоловік, дві жінки та троє малолітніх дітей. У пошуках кращого життя горе-мандрівники прямували до країн ЄС. Вони розповіли, що за свою подорож заплатили більше 50 тис. доларів США. Рішення про відповідальність перед законом та їхню подальшу долю визначить український суд.

ДОПЛАВАВСЯ

Неподалік Генічеська прикордонники Бердянського загону виявили плавзасіб «Підводник-4», на якому шестеро місцевих жителів вели незаконний вилов риби. Усього в човні знайшли більше 900 кг бичків. Сума завданих державі збитків становить близько півмільйона гривень. Про правопорушення поінформовано співробітників МВС України в Херсонській області та територіальний відділ Азовдержрибоохорони.

«ВАЖКОАТЛЕТИ»

Мобільний підрозділ Харківського прикордонного загону на ділянці «зеленого» кордону відділу «Вовчанськ» затримав двох громадян Росії. Зазвичай порушники під час затримання чинять опір чи намагаються втекти. У цьому ж випадку обидва не могли зробити ані того, ані іншого. Річ у тім, що молоді люди були настільки знесилені, що ледь рухалися. І горілчані напої тут ні до чого – росіяни тягли в Україну на власних спинах мішки з 340 кг монтажних болтів. Попередня сума оцінки товару – більше 50 тис. гривень.

МАЙСТЕР-ПЕРЕХОВУВАЧ

Незаконно перемістити товар намагався наш співвітчизник, водій «Фольксвагена», який повертався додому із зарубіжної поїздки. В пункті пропуску «Порубне», що на Буковині, він спрямував транспортний засіб смугою спрощеного руху. Але надмірне хвилювання чоловіка привернуло увагу прикордонників і спонукало до виведення автомобіля на смугу «червоний коридор». Під капотом авто було виявлено 30 пар джинсів. Ще 130 пар працівники пункту пропуску знайшли за спинкою заднього сидіння та під обшивкою багажного відділення іномарки. Після оформлення відповідних документів автомобіль 1997 року випуску та одяг було вилучено. Сума конфіскації склала майже 43 тис. гривень.

ХІМІЧНА РЕАКЦІЯ

Неподалік українського села Мусіївка прикордонники відділу «Біловодськ» Луганського загону затримали мікроавтобус «Мерседес». Мешканці Донецчини пред'явили товарно-супровідні документи на перевезення побутової хімії. Однак у вантажному відсіку замість неї було виявлено близько 70 тис. пачок сигарет марки Winston та Chesterfield російського виробництва. Автомобіль з вантажем вилучено та передано представникам митниці. Попередня сума оцінки товару – майже 700 тис. гривень.

«PENTAX» ФОНИТЬ

В аеропорту «Сімферополь» під час оформлення рейсу «Шереметьєво – Сімферополь» на росіянина спрацював комплекс автоматизованого контролю за переміщенням радіоактивних речовин. Після огляду ручної поклажі виявилось, що джерелом опромінення є об'єкт фотоапарата Pentax 1964 року випуску, який чоловік придбав у США. Ще одна контрольна перевірка показала, що гамма-випромінювання об'єкта у 3,6 рази перевищує допустиму норму.

БЕЗ ШКУРКИ

У пункті пропуску «Шегині», що на Львівщині, прикордонники вивели із загального потоку для додаткової перевірки мікроавтобус «Фольксваген», яким наш співвітчизник повертався з Польщі, і разом із митниками ретельно оглянули його. Під обшивкою салону та в запасному колесі правоохоронці знайшли 186 норкових шкурок. Товар було вилучено і передано митникам.

МАЛЕНЬКІ МАНДРІВНИКИ

П'ятьох юних мандрівників, які заблукали й потрапили на територію України, знайшли поблизу кордону співробітники Чопського загону. Інформацію про зникнення підлітків прикордонники отримали від словацьких колег і одразу організували пошук. Виявивши доріжку слідів, дітей невдовзі знайшли і доставили до прикордонного підрозділу. Як з'ясувалося, гуляючи на словацькій території поблизу кордону, вони втратили орієнтування і випадково перетнули кордон. Невдовзі «порушників» передали словацьким прикордонникам.

Двох дітей 12 та 13 років прикордонники відділу «Фальків» Чернівецького загону знайшли у лісовій смузі між румунським населеним пунктом Садео та українським – Долішній Шепіт за кількесот метрів від кордону. Діти розповіли, що зранку вийшли в ліс за грибами і незчулися, як заблукали. Дітей було передано представникам прикордонної охорони Румунії.

«ЗОЛОТИЙ» УЛОВ

В пункті пропуску «Сеньківка» під час перевірки документів 26-річного мешканця Чернігівщини, який був за кермом «Форда», прикордонники звернули увагу на незвичне хвилювання чоловіка й ініціювали проведення поглибленого огляду його авто. І, як виявилось, не даремно.

Адже салон іномарки був запакований 240 кг червоної ікри. Усього працівники пункту пропуску нарахували 21 коробку «Ікри лосося зернистої» по 11 кг кожна та сто банок ікри «Острів Сахалін» по 100 г. Конфіскований вантаж передано митникам.

ЛУГАНСЬКІ ПІДПІЛЬНИКИ

Добре замаскований «нафтогін» діаметром 100 мм, прокладений неподалік державного кордону, виявили прикордонники відділу «Краснодон» Луганського загону спільно зі співробітниками СБУ, МВС та Міндоходів. Підпільні комунікації вели від державного рубежу до покинутого помешкання на околиці села Краснодарський. У більшу трубу була вмонтована ще одна діаметром 30 мм. Проте скористатися трубопроводом зловмисники не встигли. Підпільні комунікації протяжністю близько 100 м було знищено.

Ще одні спробі облаштування підпільного трубопроводу запобігли на Луганщині прикордонники відділу «Свердловськ». Ознаки можливого прокладання трубопроводу наряд виявив за 50 м від кордону між українським містом Червонопартизанськ та російським Гуково. За допомогою інженерної техніки пластикову трубу діаметром 90 мм, прокладену на глибині 60 см, було демонтовано. Залишків паливно-мастильних матеріалів у трубопроводі завдовжки 100 м не було, скоріш за все правопорушники не встигли ним скористатися. Нині проводяться заходи щодо встановлення причетних до протиправної діяльності.

Прикордонники того ж таки відділу «Краснодон» спільно зі співробітниками СБУ, МВС та Міндоходів виявили підпільну базу накопичення паливно-мастильних матеріалів. Металеву цистерну ємністю 8 м³, наповнену п'ятьма тоннами дизельного пального, було знайдено на покинутому подвір'ї села Нижня Герасимівка Краснодарського району. Згодом з'ясувалося, що від неї у бік державного рубежу прокладено ще й 400 м пластикової труби діаметром 75 мм. Вартість виявленого пального – 50 тис. гривень.

ОЗБРОЇВСЯ ДО ЗУБІВ

Прямуючи до Польщі автомобілем «Вольво» через пункт пропуску «Шегіні», 43-річний українець помітно хвилювався. Під час перевірки його авто оглядова група виявила серед речей пістолет-кулемет зразка 1941 року системи Шпагіна (ППШ) калібру 7,62 мм, пневматичний пістолет Glock 19, штик-ніж та електрошокер. Навіщо жителю Херсонщини знадобилося стільки зброї, з'ясовує МВС.

БУЛА МІЛЬЙОНЕРКОЮ...

У пункті пропуску «Іловайськ» прикордонники Донецького загону спільно з митниками запобігли спробі вивезення з України чималої суми валюти. Під час оформлення потяга «Москва – Адлер» увагу наряду привернула росіянка, яка помітно хвилювалася. Невдовзі серед особистих речей жінки було знайдено пакунок з грошима. Загалом вона намагалася перевезти 4 млн 135 тис. російських рублів. Згідно з чинним законодавством України, вилучено понад 3 млн, що в еквіваленті складає майже 900 тис. гривень.

РОЗКРИЛИ СХЕМУ

У населеному пункті Яковлівка під час перевірки за згодою власника одного із приватних помешкань прикордонники виявили в його гаражі 80 коробок з понад 40 тис. пачок сигарет. Контрабандну продукцію, яку попередньо оцінено в 300 тис. гривень, вилучено. Згодом було встановлено, що особи, які, можливо, причетні до завезення з Придністров'я на територію України контрабандного тютюну, могли скористатися послугами однієї зі служб доставки поштових відправлень у місті Роздільна Одеської області. Під час огляду та перевірки приміщень служби доставки правоохоронці виявили майже 59 тис. пачок сигарет російського та білоруського виробництва. Тютюнові вироби вартістю понад 300 тис. гривень також вилучено. **К**

Підготували Людмила ТКАЧЕНКО, Тетяна ФІЛІПЕНКО, Наталія УСТЬЯНЦЕВА

СТІНА ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА

Ризикуючи життям, тисячі нелегальних мігрантів щороку вирушають на пошуки кращого життя. Світова спільнота серйозно занепокоєна масштабами цього явища. Як зазначається у новій доповіді Департаменту ООН з економічних і соціальних питань, кількість мігрантів у світі сягає 232 млн осіб, а це 3,2% населення планети.

В усюму світі численні збройні конфлікти, екологічні катастрофи, бідність і безробіття стають причиною посилення потоку незаконних мігрантів. Люди залишають свої домівки й родини, аби потрапити до більш розвинених і безпечних країн. Вихідці із Південної та Західної Азії, Північної та Східної Африки, легально і нелегально перетинаючи кордони, прямують до Євросоюзу. Для нашої країни проблема нелегальних мігрантів є особливо актуальною, адже завдяки своєму географічному положенню вона є своєрідним транзитним мостом, що з'єднує Азію і Європу. Через територію України проходять популярні міграційні маршрути, що ведуть до ЄС та Російської

взагалі без жодних документів. За останні півроку Держприкордонслужбою України затримано 716 незаконних мігрантів, із яких за незаконне перетинання кордону – 304, порушення правил перебування – майже 400. Відмовлено у пропуску в Україну 1824 іноземцям – потенційним незаконним мігрантам.

Водночас прикордонники шукають нові шляхи протидії. Детальний аналіз міграційної ситуації в Україні було проведено і на спільній міжвідомчій нараді, проведеній за ініціатииви ДПСУ та за участю представників СБУ, МВС, Держміграційної служби і Міносвіти. В ході зустрічі були чітко окреслені проблеми боротьби

рішення – впровадження системного контролю іноземних студентів, які в'їжджають в Україну, а також створення єдиних стандартів оформлення віз українськими консульськими відділеннями за кордоном. Одним із пріоритетів у роботі прикордонників має стати організація аналізу ситуацій та оцінки ризиків у пунктах пропуску при плануванні служби на добу; забезпечення в повному обсязі процедури контролю другої лінії щодо всіх іноземців, які прибувають в Україну, із залученням працівників оперативних підрозділів, проведенням фото- та відеодокументування належних процедур.

Федерації. Більшість мігрантів – заробітчани, частина з яких останнім часом все більше осідає в Україні. Вітчизняні правоохоронні органи докладають чимало зусиль, аби зупинити цей процес. Зокрема, за вісім місяців 2013 року за результатами оперативно-розшукової діяльності на державному кордоні виявлено та зафіксовано шляхом внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань 112 злочинів, що стосуються нелегальної міграції. Щоразу прикордонники припиняють спроби перетинання кордону за підробленими документами або

із незаконною міграцією та шляхи вирішення і подальші напрями спільної роботи.

Під час нещодавньої селекторної наради в Адміністрації Держприкордонслужби України увага персоналу відомства була зосереджена на неухильному виконанні діючих інструкцій та положень Закону про перетинання державного кордону, посилення оперативної складової, активізації спільної роботи з міграційною службою, СБУ та підрозділами МВС, ефективній взаємодії з Міністерством закордонних справ та Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Серед питань, що потребують найближчого ви-

Додатково керівництво Служби дало вказівку опрацювати статистичні дані за останні дев'ять місяців щодо незаконного перетинання державного рубіжу, зіставивши цю інформацію з показниками прикордонних відомств суміжних держав, а також проаналізувати пропускні операції задля виявлення сталих каналів нелегальної міграції.

Підсумовуючи результати наради, для оптимізації й активізації протидії незаконній міграції було вирішено розробити відповідний проект розпорядження. **К**

Леся МЕДВЕДЕНКО, СЕРГІЙ ПОЛИЩУК

УТИЛІЗАЦІЯ

Старим по-новому

Пальне, мастило, шини, шкіряний салон і просто метал — саме запах цих речей завжди супроводжував мого батька. Він працював в автосервісі. Я розуміла, що ремонт автомобіля ніби й на краще, але завжди шкодувала, коли машина залишалася без двигуна — серця чи без колеса — ноги. Тоді майстерня з автопідйомником здавалася мені своєрідною операційною. Іноді доводилося на власні очі бачити таку собі утилізацію старих авто — коли їх просто розбирали на запчастини, а кузови розрізали, щоб непотрібні елементи здати на металобрухт. Я по-дитячому сприймала цю ексекую, бо мені вони здавалися живими істотами. З часом з'явилося розуміння, що більшість з них за свого життя — лише засоби пересування і, як інші предмети людського побуту, мають свій термін експлуатації. Коли приходить час, утилізація — найкращий варіант, що зрештою дає ресурс для нових витворів автопрому, що надихатимуть, захоплюватимуть чи принаймні стануть щоденними незамінними помічниками.

В останні дні літа Україну накрила хвиля всенародного нерозуміння і неприйняття двох законопроектів, ухвалених Верховною Радою України — про утилізацію транспортних засобів, знятих з експлуатації, та про внесення відповідних змін до Податкового кодексу про сплату за них екологічного податку. 2 серпня 2013 року ці документи ухвалив і підписав Президент України, а з 1 вересня вони набули чинності. Нині більшість експертів автомобільних видань активно обговорюють необхідність якнайшвидшого перегляду основних пунктів цих законів. Та й самі законотворці, здається, починають розуміти поспішність прийняття документів, норми яких не відповідають головній ідеї, яку вони декларували. Скільки все це коштуватиме, визначено чітко, а от як здійснювати власне утилізацію — поки що невідомо. Як примусити автовласників здавати свої старі авто на переробку? Адже відсутня процедура компенсації, не визначено граничні терміни експлуатації, коли власники принаймні були б зобов'язані звертатися до пунктів утилізації. Відтак недосконалість закону перетворюється на чергову спробу залізти до кишені водіїв.

Разом з тим, для всієї громадськості і читацької аудиторії нашого журналу, більшість якої є власниками автомобілів, найголовнішим залишаєть-

ся одне питання: чи доведеться платити збір за старі авто, що зареєстровані й експлуатуються в Україні до 1 вересня 2013 року? І хто платитиме — нинішні власники чи евентуальні покупці на вторинному ринку? Редакція нашого журналу знайшла відповідь на найбільш цікаві запитання стосовно утилізації, але про все по порядку.

Відтепер усі імпортери, юридичні й фізичні особи, зобов'язані платити. Розберемося за що. Закони передбачають розширення бази екологічного податку та стягування його за утилізацію транспортних засобів категорій М і N (легкові, вантажні, вантажно-пасажирські автомобілі, автобуси та спеціальні транспортні засоби).

Платниками податку за утилізацію знятих з експлуатації транспортних засобів є особи, які: а) ввозять на митну територію України транспортні засоби та/або кузови до них. Виняток: кузови для промислового складання, автомобілі дипломатичних і консульських установ, міжнародних організацій; раніше вивезених; ввезених не в режимі імпорту, авто старші 30 років або для комерційного використання, а також які надійшли як гуманітарна допомога; б) здійснюють виробництво (виготовлення) транспортних засобів на митній території України для їх продажу на внутрішньому ринку країни (крім виробників за технологією зварювання, фарбування і промислового складання та реалізації соціальних транспортних засобів (для інвалідів, швидкої допомоги тощо).

Розмір екологічного податку, що підлягає сплаті з конкретного транспортного засобу, обчислюється на підставі ставок і коефіцієнтів для кожного виду авто, об'єму його двигуна, року випуску, маси та інших характеристик. Нагадаємо, що на початку серпня Президент України доручив Уряду розробити законопроект про внесення змін до Податкового кодексу та інших законодавчих актів з метою удосконалення законодавства про утилізацію транспортних засобів. На черговому брифінгу перший заступник голови Адміністрації Президента України Ірина Акімова відзначила: «Цей законопроект повинен передбачати скасування коефіцієнтів, що застосовуються до ставок екологічного податку за утилізацію транспортних засобів, та визначення напрямів коштів, що надходять від сплати такого податку для розвитку мережі пунктів прийняття і розбирання непридатних транспортних

Більшість світових автовиробників вже на стадії проектування нових моделей закладають в їх конструкцію вимоги утилізаційних норм. Наприклад, у BMW вдається використовувати повторно майже 95% матеріалів.

Імпортери сподіваються, що збір взагалі може бути скасований, адже проти нього вже однозначно висловилися в СОТ та Японії, а це – головні постачальники авто в Україні.

засобів». Щоправда, до набуття законами чинності змін не відбулося. Так, на сьогодні базова ставка для легкових автомобілів становить 5500 гривень, на інші транспортні засоби – автобуси, вантажні, вантажно-пасажирські автомобілі або спецавтомобілі – на рівні 11 тис. гривень.

Для забезпечення процесу утилізації по всій території країни необхідно буде відкрити багато підприємств з розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів, шредерних станцій та створити інфраструктуру з переробки матеріалів. Згідно із законом, у кожному місті з населенням понад 50 тис. має бути утилізаційний пункт. Визначена навіть їх точна кількість – 102. Фінансовим джерелом формування такої інфраструктури має стати саме екологічний податок. Передбачалося, що надходження від збору складуть до 2,5 млрд гривень щороку. Близько 70% цих коштів мають бути спрямовані на будівництво мережі з утилізації старих авто. Решта повинна дійти до Фонду охорони навколишнього середовища під керівництвом Міністерства екології.

Автори закону стверджували, що із введенням збору ціни на авто не зміняться і автовиробникам доведеться «затягнути пояс» заради збереження клієнтів. Однак тепер мало хто сумнівається в тому, що кінцевим платником збору стануть не автопромисловці, а покупці.

СТУРБОВАНІСТЬ ПЛАТНИКІВ

Крім автодилерів та імпортерів, збір стосується і «викруткового» виробни-

цтва іноземних автомобілів, які збирають в Україні: всі іноземні комплектуючі також отримують «екологічну» надбавку до ціни. Тому з самого початку введення збору було названо протекціоністським і викликало обурення торгівельної влади ЄС. Серйозну заклопотаність висловили й українські дилери, які прогнозують різке падіння продажів автомобілів, особливо бюджетних моделей.

Введення збору викликало невдоволення Брюсселя офіційним Києвом. Проблему утилізації там навіть пов'язали з перспективами України підписати угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі. «ЄС неодноразово заявляв, що цей закон не відповідає зобов'язанням України в рамках СОТ, і несумісні з їх принципами аспекти постанови мають бути усунені» – йдеться в офіційній заяві представника ЄС в Україні.

Імпортери сподіваються, що збір взагалі може бути скасований, адже проти нього вже однозначно висловилися в СОТ та Японії, а це – головні постачальники авто в Україні. За перше півріччя 2013-го імпорт легкових транспортних засобів в Україні в грошовому еквіваленті скоротився на 14%. Асоціація «Укравтопром» відзвітувала за відповідний період про кількість автомобілів, що перетнули кордон країни. Картина виявилася невтішною – 91 741 легковий автомобіль на 1 млрд 516 млн доларів, що на 14% менше, ніж за перше півріччя 2012 року. Якщо нічого не зміниться, то ринок України впаде ще на 20% і втратить мільярди гривень.

«Нові машини завозяться в Україну, але не розмитнюються (відповідно до закону, вони можуть стояти на митних складах 365 днів. – *Red*). Ми чекаємо прийняття поправок Кабміну до закону про утилізаційний збір» – розповідає речник компанії «Хонда Україна» Олена Чиженко. Водночас представники ДАІ заявляють, що не будуть реєструвати авто, завезені в Україну або випущені після 1 вересня, без пред'явлення довідок про сплату утилізаційного збору або звільнення від нього.

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗА КОРДОНОМ

Провідні країни світу займаються утилізацією транспортних засобів приблизно з середини 60-х років. Тож мали змогу поступово інвестувати у створення цієї системи та посилювати вимоги. На сьогодні закон про утилізацію транспортних засобів та екологічний податок застосовують більш ніж у 60 країнах. У цій галузі зайнято близько мільйона осіб. Поводження з відходами чітко регламентується і контролюється державними органами, а також регулюється економічно підприємствами, що несуть відповідальність за переробку вищезгаданих ними продукції. Необхідні кошти на переробку відходів виділяються державою за рахунок збору податків з імпортерів та власників. Значна частина вимог і положень з утилізації поширюється на виробників авто. Зокрема, вони повинні виконувати встановлені обмеження щодо використання шкідливих речовин,

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПОДАТОК

ПЛАТЯТЬ

НЕ ПЛАТЯТЬ

а також надавати спеціальні каталоги щодо зливу технічних рідин та демонтажу компонентів старої машини. Крім того, з 15 грудня 2008 року в ЄС діє вимога, згідно з якою при схваленні нового типу автомобіля його виробник повинен довести, що він забезпечує утилізацію не менше 95% маси машини, а коефіцієнт вторинної переробки – мінімум 85%.

На автомобільному ринку вже існує вираз: «сконструював – утилізує». І він цілком доречний. Адже в Європі і США відповідальність за утилізацію старого авто несе не стільки його власник, скільки виробник. Досвід багатьох країн ЄС показав, що здача машини на утилізацію має здійснюватися безкоштовно для її власника. Нині ж практично всі провідні виробники автомобілів за кордоном підпорядковуються добровільним угодам, що стосуються подальшої утилізації. Так, з 1994 року діє угода між компаніями BMW, Fiat і Renault, відповідно до якої кожна з них організовує переробку машин цих трьох марок у себе в країні.

Більшість світових автовиробників вже на стадії проектування нових моделей закладають в їх конструкцію вимоги утилізаційних норм. Наприклад, в BMW вдається використовувати повторно майже 95% матеріалів. Мастило, антифриз, бензин йдуть на переробку або використовуються в якості палива на ТЕЦ компанії. Демонтовані елементи, придатні як запчастини, продаються приблизно вдвічі дешевше за нові. Розділені за видами матеріалу деталі подрібнюються, пресуються і йдуть в переплавку, дрібні пластмасові, розбирання яких є трудомістким процесом, – на паливо. Німецькі колеги з Daimler встановлюють на всі деталі, що мають бути повторно перероблені після зняття з авто, спеціальний знак, який означає придатність до утилізації, а також кодівий номер виду використаної сировини.

Тобто існує чіткий план роботи. Саме тому в іноземних автовласників не виникає зайвих питань, на відміну від українських, яких цікавить, де і як використовуються відходи та до кого потрапляють податки. На жаль, реалії мають гіркий присмак. Запропоновані ставки екологічного податку в нашій країні повинні зменшуватися відповідно до створення і завантаження утилізаційних мереж. Також цей збір має стати ефективним бар'єром на шляху ввезення в країну автотранспорту, що був у використанні, а також виконувати роль основного джерела формування фонду виплат утилізаційних бонусів автовласникам, які з більшою охотою і вигодою будуть міняти старий автомобіль на новий.

Імпортери автомобілів

Виробники автомобілів (крім тих, які взяли на себе зобов'язання утилізувати власні ТЗ)

Покупці ТЗ в осіб, які не є платниками екологічного податку

Попередні підрахунки показують, що за нинішньої редакції законів найпопулярніші в кожному класі машини істотно подорожчають.

ВАРТІСТЬ ДЕЯКИХ НОВИХ АВТОМОБІЛІВ БЕЗ УРАХУВАННЯ ТА З УРАХУВАННЯМ УТИЛІЗАЦІЙНОГО ЗБОРУ (БАЗОВА КОМПЛЕКТАЦІЯ)			
Автомобіль	Об'єм двигуна, л (повна маса, ** кг)	Було	Стало
Daewoo Matiz	0,8	56 000	60 730
ЗАЗ Lanos	1,5	70 000	70 000
Skoda Rapid	1,2	122 810	130 180*
LADA Priora	1,6	82 680	90 050
Volkswagen Passat	1,8	274 924	282 294
Toyota Camry	2,5	276 420	290 460
Kia Sportage	2,0	232 060	239 430
Hyundai Santa Fe	2,4	255 200	269 280
Fiat Doblo	1,4 (2000)**	119 900	128 700
ГАЗ Газель Бізнес	2,9 (3500)**	144 670	154 570

* Якщо завод «Єврокар» не увійде до числа підприємств, що будуть звільнені від сплати утилізаційного збору
** Для комерційних автомобілів

СТАВКИ * УТИЛІЗАЦІЙНОГО ЗБОРУ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ АВТОМОБІЛІВ, ГРН.		
З об'ємом двигуна	Нові автомобілі	Б/в автомобілі
<1000 см ³	4730	9460
1000 – 2000 см ³	7370	14 740
2000 – 3000 см ³	14 080	28 160
3000 – 3500 см ³	19 085	38 170
>3500 см ³	30 250	60 500

* З урахуванням базової ставки і коефіцієнтів, відповідно до Закону «Про внесення змін...»

СТАВКИ * УТИЛІЗАЦІЙНОГО ЗБОРУ ДЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ АВТОМОБІЛІВ, ГРН.		
З повною масою	Нові автомобілі	Б/в автомобілі
<2500 кг	8800	17 600
2500 – 3500 кг	9900	19 800
3500 – 5000 кг	11 000	22 000
5000 – 8000 кг	12 100	24 200
>8000 кг	14 740	29 480

* З урахуванням базової ставки і коефіцієнтів, відповідно до Закону «Про внесення змін...»

Дипломати і консули, члени їхніх сімей

Особи, які ввозять раніше вивезені з країн ТЗ

При ввезенні антикварних автомобілів (понад 30 років)

Вітчизняні автозаводи, що взяли на себе зобов'язання утилізувати власні ТЗ

Покупці ТЗ, вперше зареєстрованих до 1 вересня 2013 р.

При ввезенні ТЗ як гуманітарної допомоги

Як бачимо, підвищення цін буде найбільш відчутним для бажаючих придбати бюджетні авто, адже для покупців більш дорогих машин сума утилізаційного збору не повинна стати основним фактором під час прийняття рішення про купівлю. Хоча, додавши суму податку до вартості авто, можна було б вибрати машину в кращій комплектації або з більш потужним двигуном.

Найголовніше, що наразі платити збір не доведеться принаймні бажаючим придбати авто української реєстрації на вторинному ринку. Ситуацію з придбанням нових авто сьогодні інакше як колапсом не назвеш. Відділи реєстрації МВС зв'язані по руках і ногах, адже вони зобов'язані реєструвати авто тільки за наявності довідки про сплату утилізаційного збору.

Так, з 1 вересня нові іномарки в Україні стали майже розкішшю, не кажучи вже про старі європейські. Якщо до початку осені було вигідно ввозити в Україну принаймні деякі категорії вживаного автотранспорту – з малим об'ємом двигуна або ж невеличкі вантажні автомобілі та мікроавтобуси, то нині утилізаційний збір фактично «поставив хрест» на діяльності малих підприємців цієї галузі.

Побудова справедливого ринку, що враховує інтереси двох сторін – тієї, яка пише закони, і тієї, що їх виконує – невід'ємна риса країни, яка прагне приєднатися до цивілізованої спільноти. А тому залишається лише сподіватися, що усвідомлення цього постулату не буде розходитися з багатограними українськими реаліями. **К**

Підготувала
Наталія УСТЬЯНЦЕВА

ПРО ДИТИНСТВО ПО-ДОРΟΣЛОМУ

Діти – найменш захищена частина нашого суспільства, а особливо діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Для більшості з них усиновлення за кордоном є порятунком від соціальної невлаштованості. Однак і тут їм загрожує небезпека. Українські прикордонники постійно стикаються зі спробами нелегального вивезення наших маленьких співвітчизників за межі країни. Ретельно перевіряючи кожну дитину, яка перетинає державний кордон, вони нерідко стають на заваді злочинним намірам нелегальних перевізників та «псевдо-батьків», які в обхід системи міждержавного усиновлення намагаються вивезти малюків із країни. Питання доцільності та безпеки усиновлення українських дітей за кордон сьогодні активно обговорюється як вітчизняною, так і міжнародною спільнотою.

30 вересня – День усиновлення в Україні

«ЗА» І «ПРОТИ»

У травні 2013 року Верховна Рада вкотре не підтримала законопроект про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення. Йдеться про ключовий документ, що регулює міжнародне усиновлення в усьому світі. Конвенцію, ухвалену 29 травня 1993 року в Гаазі, вже ратифікували 89 країн. Зокрема, вона акцентує на вдосконаленні процедури міждержавного усиновлення, врегулюванні питань міжнародно-правового співробітництва та захисті прав дітей, які вже усиновлені та проживають у сім'ях іноземців. У разі прийняття цього документа була б чітко регламентована процедура усиновлення та відстеження долі дитини за кордоном. Противники ж ратифікації заявляють, що Конвенція дозволить безперешкодно займатися торгівлею дітьми-сиротами. Міжнародна практика свідчить: не існує гарантій того, що прийомні діти не опиняться в ще гірших умовах, ніж були до цього.

ТРЕНД

Мода на всиновлення дітей з країн «третього світу» є сьогодні однією із найбільш популярних тем мас-медіа. Голлівудські зірки посміхаються зі світлин популярних видань, тримаючи на руках щойно прийнятих до родини маленьких дітей з Африки чи Азії. Так, у родині Анджеліни Джолі і Бреда Пітта виховуються камбоджійський хлопчик, дівчинка з Ефіопії та малюк із В'єтнаму. Сандра Баллок всиновила маленького афроамериканця, якого знайшла в Новому Орлеані, Мег Райан виховує дівчинку з Китаю, Шарліз Терон – хлопчика з ПАР. Та навіть зірки, успішні і заможні люди, зустрічають чимало перешкод на шляху всиновлення. Так, у 2009 році малавійський суддя не дозволила Мадонні удочерити чотирирічну дівчинку з африканської Малаві, пояснивши це тим, що усиновлення іноземцями – не єдиний спосіб допомогти сиротам. Попри це відома співачка оскаржила рішення і таки удочерила дівчинку, яка стала вже другою дитиною з Африки, що виховується в родині співачки.

Міждержавне усиновлення – явище суперечливе. Для бездітних пар це можливість мати дитину, для організаторів усиновлення – добра місія. Проте є й інші, для кого це прибутковий бізнес.

У ЧЕРГУ!

Згідно зі ст. 21 Конвенції ООН про права дитини, що була ратифікована Верховною Радою України 27 лютого 1991 року, усиновлення в іншій державі може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо забезпечення його в країні походження є неможливим. Світова

практика свідчить, що дітей із малорозвинених економічно і соціально країн охоче беруть у свої родини громадяни більш розвинених держав, зокрема Центральної Європи та Америки. Всиновити дитину, скажімо, у Франції або Швеції значно складніше, ніж знайти малюка, наприклад, у Китаї, Румунії чи Україні. У деяких країнах, зокрема Великій Британії, Франції, Японії, взагалі не існує будинків-інтернатів у нашому розумінні. Тут оптимальним вважається короткострокове проживання, найпоширеніша та найпопулярніша форма – прийомні сім'ї, в яких утримується більшість дітей, позбавлених батьківського піклування.

Державна прикордонна служба України відповідально ставиться до перетинання кордону кожною дитиною, ретельно перевіряючи наявність відповідних документів та правдивість інформації, що надають подорожуючі. У разі найменшої підозри щодо нелегального перевезення дітей через кордон вони вчиняють обшук, додаткові перевірки, стаючи на заваді торгівлі дітьми і нелегальному транспортуванню неповнолітніх.

Такі ситуації на кордоні – не рідкість. Так, у березні цього року на кордоні з Росією в пункті пропуску «Миколаївка» Чернігівської області прикордонники завадили українській громадянці ромської національності незаконно ввезти новонароджену дитину. Жінка поверталася в Україну автомобілем «Мерседес-Спринтер». За документами, вона супроводжувала малолітню дитину. У свідоцтві про народження було вказано, що це двомісячний хлопчик. Проте поведінка пасажирки викликала в інспектора прикордонної служби підозри. З її слів стало відомо, що батьки дитини начебто виїхали з України до Москви на заробітки. Однак прикордонники з'ясували зовсім інше – ніхто з них державний кордон не перетинав.

Далі стали відомі й інші факти, а саме: дитина, вказана у свідоцтві, знаходиться на стаціонарному лікуванні в одній з лікарень Закарпатської області. Оглянути маля запросили лікарів із Семенівської районної лікарні. Медпрацівники встановили, що стан здоров'я дитини задовільний, проте вона є не хлопчиком, а дівчинкою. Про цю ситуацію прикордонники відразу повідомили співробітників СБУ, оскільки 42-річна громадянка України незаконно переправляла через кордон дівчинку, використавши при цьому чуже свідоцтво про народження. Наразі триває розслідування та встановлюється, з якою метою жінка везла дитя та де придбала документи.

Майже в усіх розвинених країнах існують черги на усиновлення. Постає питання: чому ж у нас таких черг немає і чому іноземців, які прагнуть стати батьками маленьких українців, більше, ніж наших співвітчизників? На це є цілком очевидні причини. По-перше, економічна ситуація в Україні не сприяє активному усиновленню нашими співвітчизниками, адже іноземці отримують значно більшу допомогу на всиновле-

усиновлення. На це спрямована діяльність Міністерства соціальної політики, що безпосередньо займається цими питаннями, та відповідних громадських організацій. Зокрема, всеукраїнський портал національного усиновлення «Сирітству – Ні», Благодійний фонд «Розвиток України», Всеукраїнська громадська організація «Магнолія» зосередили свої зусилля на тому, аби більшість українських дітей були всиновлені саме в Україні. Рівень народжуваності у нас знижується, то чому діти, які вже народилися в Україні, повинні залишати Батьківщину, коли є можливість тут подарувати їм батьківську турботу.

Так, забезпечуючи пріоритет вітчизняним усиновителям, з 2011 року діє заборона на усиновлення іноземними громадянами дітей молодше 5-ти років, а також на всиновлення дитини протягом першого року після набуття нею статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Відомо, що більшість потенційних усиновителів прагнуть взяти в родину маленьке й здорове дитя, бо це спрощує її адаптацію в сім'ї. Ця ініціатива упродовжує останніх років демонструє позитивну тенденцію: українці всиновлюють більше дітей, ніж іноземці. За офіційними даними, станом на 30 грудня 2011 року громадянами України усиновлено 2109 дітей, іноземцями – 969, а на 31 грудня 2012 року – 2016 і 806 відповідно.

МІЖДЕРЖАВНЕ УСИНОВЛЕННЯ – ЯВИЩЕ СУПЕРЕЧЛИВЕ. ДЛЯ БЕЗДІТНИХ ПАР ЦЕ МОЖЛИВІСТЬ МАТИ ДИТИНУ, ДЛЯ ОРГАНІЗАТОРІВ УСИНОВЛЕННЯ – ДОБРА МІСІЯ, А ДЛЯ КОГОСЬ – ПРИБУТКОВИЙ БІЗНЕС.

ну дитину в своїй державі. По-друге, число іноземних громадян, бажаних усиновити дитину, більше, ніж кількість українських малюків. Нарешті, у деяких країнах, наприклад в Іспанії, Швеції, всиновлення дітей юридично ускладнене. Воно може тривати рік і більше. Як наслідок, діти, які залишилися без піклування батьків, виховуються в прийомних сім'ях без права на усиновлення.

УКРАЇНЬСЬКА АРИФМЕТИКА

За даними Департаменту сім'ї та дітей Міністерства соціальної політики України, станом на 1 січня 2013 року в Україні налічувалося 92 865 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу виховується 11 751 дитина. Слід зазначити, що така форма опіки над дітьми набуває все більшої популярності.

Так, минулого року 2407 дітей, які з різних причин втратили батьківське піклування, влаштовані в прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу. Крім того, на початок року в Україні функціонувало 740 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується 4932 дитини, а також 3856 прийомних сімей, де опікуються 6819 дітьми. Більшість з них можуть бути всиновлені й жити у повноцінній родині.

ВДОМА КРАЩЕ, ТА НЕ ВСІМ!

У нашій державі законодавчо визначено пріоритет національного та встановлено обмеження щодо міждержавного

Про це заявив на брифінгу «Нагляд за дотриманням прав українських дітей, усиновлених іноземцями» в квітні цього року Уповноважений Президента України з прав дитини Юрій Павленко. Він, зокрема, зазначив, що Україна перестає бути донором міждержавного усиновлення, оскільки українські родини все частіше всиновлюють дітей. В першому кварталі цього року іноземними громадянами усиновлено 167 дітей, а за аналогічний період минулого – 201 дитину. При цьому збільшилася кількість дітей-сиріт, яких взяли на виховання й усиновили громадяни України.

Однак існує болюче питання щодо хворих дітей, яких українські громадяни беруть вкрай неохоче, не покладаючись на нашу медицину. Натомість іноземці з країн, де рівень медичного обслуговування і технологій надання лікарської допомоги значно вищий, а програми соціальної адаптації для хворих ефективніші, погоджуються на всиновлення хворої дитини. Переважно це діти з хворобою Дауна, дитячим церебральним паралічем, сліпотою, вродженим пороком серця, важкими дефектами розвитку, хронічними гепатитами. В дитячих установах також багато малюків, народжених від матерів,

хворих на СНІД, з венеричними захворюваннями, психічними розладами. Ці діти майже не мають шансів бути усиновленими в Україні. За офіційними даними, сьогодні на централізованому обліку Мінсоцполітики перебуває 211 дітей із синдромом Дауна. За минулий рік усиновлено 58 таких малюків, при цьому лише одну дитину взяла українська родина. Фактично для всинов-

ЗАБЕЗПЕЧУЮЧИ ПРІОРИТЕТ ВІТЧИЗНЯНИМ УСИНОВИТЕЛЯМ, З 2011 РОКУ ДІЄ ЗАБОРОНА НА УСИНОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ ДІТЕЙ МОЛОДШЕ П'ЯТИ РОКІВ.

лення в Україні іноземцями доступні тільки діти старше 5-ти років та з важкими хворобами.

Тож постає питання: чи варто позбавляти цих дітей можливості знайти батьків за кордоном?

СТЕЖКАМИ ЗВИВИСТИМИ

Законом України запроваджено досить складну систему всиновлення для іноземців та визначено чіткий порядок надання кандидатам в усиновителі інформації про дітей. Попри це дітей продають за кордон. Корупція проникла і в цю сферу. Всиновлення дітей-сиріт іноземцями регламентується «Порядком передачі дітей, які є громадянами України, на усиновлення громадянам України та іноземним громадянам і здійснення контролю за умовами їхнього проживання в сім'ї усиновителів від 20 липня 1996 року». Цей документ передбачає процедуру всиновлення, порядок і строки розгляду заяви Центром усиновлення дітей. Щоб оминати численні формальності, прискорити процес або навіть обійти правила, усиновителі іноді вдаються до корупційних схем, що є однією з проблем, якою займається МВС.

Корупція є серйозною проблемою у більшості країн, із яких всиновляють дітей, а неспроможність прозоро організувати цю процедуру значно все ускладнює. Це породжує так звані посередницькі агенції, що можуть незаконно брати кошти з усиновителів або ж створювати злочинні схеми усиновлення.

ЩО ПІСЛЯ?

По суті, усиновлена іноземцем дитина, перетнувши кордон, стає беззахисною. Україна позбавлена

Як повідомляє Прес-служба Президента України, станом на 1 лютого 2013 року ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ ПЕРЕБУВАЄ

21 574

ДИТИНИ, УСИНОВЛЕНІ ІНОЗЕМЦЯМИ

Найбільше їх в

США **8225**

Італії **6212**

Іспанії **3121**

Франції **1310**

Ізраїлі **907**

можливості здійснювати контроль за забезпеченням прав усиновлених дітей у сім'ях іноземних усиновителів, хоча, згідно з п. 6 ст. 283 Сімейного кодексу України, за усиновленою дитиною зберігається українське громадянство до досягнення нею вісімнадцяти років. Крім того, усиновителі мають зобов'язання щодо дитини, зокрема: протягом місяця після усиновлення поставити її на консульський облік в консульській установі чи дипломатичному представництві України в країні свого проживання; надавати можливість представникам служби у справах

дітей за місцем свого проживання, консульської установи чи дипломатичного представництва України спілкуватися з дитиною та здійснювати нагляд за умовами її проживання і виховання; подавати до консульства чи дипломатичного представництва України звіти про умови проживання та стан здоров'я дитини щороку протягом перших трьох років після усиновлення і в подальшому до досягнення нею вісімнадцяти років один раз у три роки. Та якби такі перевірки регулярно й добросовісно здійснювалися, можливо, не ставалося б таких жахливих випадків, як торгівля дітьми, насильство над ними чи продаж на органи.

Очевидно, що фінансування діяльності консульської установи потребує додаткового регулювання і належного забезпечення: на розсилання листів-нагадувань; пошук сімей-усиновителів, що змінили адресу проживання, через платні пошукові ресурси; здійснення відряджень з метою відвідування усиновителів. Також необхідно передбачити збільшення кількості консульських працівників, які будуть безпосередньо займатися прийомними сім'ями. Тож існує необхідність розробити чітку структуру нагляду за усиновленими дітьми, узгоджену із законодавством країни їхнього проживання.

Про це зазначав Уповноважений Президента з прав дитини Юрій Павленко в інтерв'ю Інтернет-виданню ForUm: «Необхідно уніфікувати ведення справ усиновлених дітей в усіх дипломатичних установах. Сьогодні кожне посольство веде справи українських сиріт так, як вважає за потрібне. Це створює проблеми у формуванні єдиного банку даних та систематизації інформації. Необхідно розробити детальний інструктивний лист, підзаконний акт МЗС, який повною мірою унормував би дії консульського співробітника, давши чіткі відповіді, що і як робити у разі виникнення позаштатної ситуації. При цьому має бути передбачена варіативність дій залежно від конкрет-

них вимог країни проживання. Сьогодні такий документ відсутній, і це скоує дії співробітників консульств».

Окрім того, не сприяють успішному всиновленню і відмінності у законодавствах країни-донора і країни, куди віддають дитину. Зокрема, це усиновлення в неповну родину або одностатевими батьками, що не сумісно з українським законодавством.

Проте останнім часом завдяки втручання державної влади України відбуваються позитивні зміни у цьому секторі.

Навесні 2011 року прикордонниками були затримані два французи, батько і син, які намагалися незаконно вивезти з України двох немовлят. Двомісячних дітей ховали під матрацом у спеціально обладнаному сховку мікроавтобуса. Двійнят виявили, коли оглядали транспортний засіб на українсько-угорському кордоні. Увагу правоохоронців привернула підозріла поведінка 38-річного медика та його батька. Старший із французів пояснив, що дівчата, Вікі та Кім, були народжені сурогатною матір'ю у Києві, тоді як молодший заявив, що є їхнім батьком.

Чоловіки намагалися вивезти дітей, щоб реєструвати їх як громадян Франції в обхід національного законодавства тієї країни, яке не визнає сурогатного материнства. Французи були звинувачені у спробі незаконно вивезти дітей за кордон. Термін ув'язнення за цей злочин – від 3 до 7 років. Варто зауважити, що ст. 11 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року покладає на держави зобов'язання вживати всіх необхідних заходів для боротьби із незаконним переміщенням та неповерненням дітей із-за кордону.

Так, за результатами проведеної у липні наради в Посольстві України в Італійській Республіці щодо здійснення нагляду за догляданням прав українських дітей, усиновлених громадянами цієї країни, Уповноважений Президента з прав дитини констатував тенденцію постійного зростання кількості наданих звітів про умови проживання та стан здоров'я усиновлених українських дітей. Як повідомляє Прес-служба Президента України на Офіційному Інтернет-представництві, загальна кількість таких звітів усиновителів – громадян Італії зростає з 65 до 76%.

РАТИФІКУВАТИ ЧИ НІ?

За останні роки національне законодавство щодо міждержавного усиновлення було суттєво удосконалене. Це врегулювало багато проблем та підвищило рівень захисту українських дітей, усиновлених за кордон. Водночас більшість експертів вважають, що тільки приєднавшись до Гаазької конвенції можна створити повноцінну систему співробітництва з країнами, громадяни яких усиновили українських дітей. Зокрема, це забезпечить якісну співпрацю між центральним органом виконавчої влади, що відповідає за усиновлення в Україні (Міністерство соціальної політики), та центральними органами виконавчої влади, відповідальними за усиновлення в інших країнах.

Україна отримає правові механізми для дієвого контакту з державами, куди були усиновлені українські діти протягом останніх років. Конвенція покладає зобов'язання на країну, що приймає, перед країною походження дитини здійснювати контроль, всебічно охороняти права та надавати на запит інформацію про усиновлену дитину. Варто зауважити, що приєднання до Гаазької конвенції передбачає необхідність внесення змін до Сімейного, Цивільного процесуального кодексів, Закону України «Про охорону дитинства» та інших нормативно-правових актів.

Противники прийняття Конвенції наполягають на тому, що ратифікація відкриє нові можливості для торговців дітьми. Очевидно, що головною перепоною на шляху ратифікації стали так звані «акредитовані організації», про які йдеться у ст. 11 і 12 документа. Ці організації можуть збирати з держав-учасниць Конвенції, а також з країн, з якими раніше були підписані договори про міждержавне усиновлення, документи і представляти інтереси іноземних усиновителів без додаткової плати. У запропонованому законопроекті

дитини Юрій Павленко, наголошуючи, що її метою є здійснення міждержавного всиновлення в інтересах дитини, відповідно до норм міжнародного права, а також розробка механізму взаємодії між країнами для запобігання незаконному вивезенню дітей. Міжнародні громадські організації, що займаються правовим і соціальним захистом дітей, також підтримують приєднання до Конвенції. «Ратифікація впорядкує механізми міжнародного усиновлення. Вона також дасть можливість організаціям, що співпрацюють з Україною, надавати інформацію про усиновлених за кордоном дітей, оскільки в консульствах України немає ні фінансових, ні людських ресурсів для відстеження долі цих дітей», – зазначила президент

ВСИНОВИТИ ДИТИНУ, СКАЖІМО, У ФРАНЦІЇ АБО ШВЕЦІЇ ЗНАЧНО СКЛАДНІШЕ, НІЖ ЗНАЙТИ МАЛЮКА У КИТАЇ, РУМУНІЇ ЧИ УКРАЇНІ. У ДЕЯКИХ КРАЇНАХ, ЗОКРЕМА ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ, ФРАНЦІЇ, ЯПОНІЇ, ВЗАГАЛІ НЕ ІСНУЄ БУДИНКІВ-ІНТЕРНАТІВ У НАШОМУ РОЗУМІННІ.

зазначається, що іноземна організація, акредитована та спеціально уповноважена однією із Договірних Держав, що приймає, може діяти в Україні лише якщо центральний орган України уповноважив її на це у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Крім того, іноземний агент може отримати дозвіл на діяльність щодо усиновлення на території України тільки «у разі надання гарантій обов'язкового інформування України про умови проживання та виховання усиновленої дитини». Займатися питаннями усиновлення та передачі дітей під опіку іноземців можуть виключно органи опіки, служби у справах дітей, Мінсоцполітики або консульські представництва України за кордоном.

Також вони вважають, що це сприятиме нелегальній діяльності у сфері усиновлення. Але ж така діяльність процвітає і нині, тож чи не варто усунути прогалини в законодавстві, що дозволяють окремим організаціям здійснювати незаконну діяльність і наживатися на цьому?

Водночас за приєднання до Конвенції неодноразово висловлювався Уповноважений Президента з прав

Міжнародного правозахисного центру «Ла Страда Україна» Катерина Левченко.

Прийняти Конвенцію закликає Україну і Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). «Недостатній нагляд за процесами міжнародного усиновлення та законодавчого регулювання може призводити до ігнорування прав та інтересів дитини і вирішення справи про всиновлення, керуючись матеріальною вигодою. Багато країн вже визнали таку проблему і ратифікували Гаазьку конвенцію про захист дітей та співпрацю у питаннях міждержавного усиновлення, що дозволяє їм запобігати порушенню прав дітей», – зазначила Голова Представництва ЮНІСЕФ в Україні Юкіє Макуо.

Отже, дискусії навколо прийняття Конвенції тривають. І попри те, що Україна досі не ратифікувала Конвенцію про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення, українські діти виїжджають за кордон з новими батьками під їхню «розміту» відповідальність. **К**

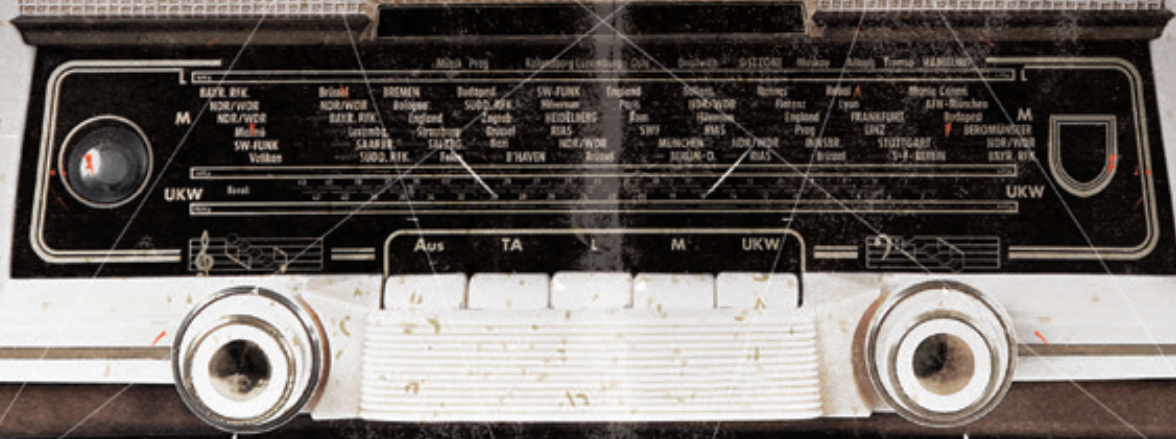
Підготувала
Леся МЕДВЕДЕНКО

БІЛИЙ ПАРКАН, ТРОЯНДИ /...

ХВИЛІ ГЕРЦА

БІЛЬШЕ ДЕСЯТИ РОКІВ ТОМУ, СПІЛКУЮЧИСЬ З ОФІЦЕРОМ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ ПІД ЧАС БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАНЬ «ЩИТ МИРУ», МИ ЗАГОВОРИЛИ ПРО ВІЙСЬКОВИХ ПЕНСІОНЕРІВ. «ЧАС ВИРОЩУВАТИ ТРОЯНДИ» – ТАК НАЗИВАЮТЬ ПЕНСІЮ АМЕРИКАНСЬКИХ МАЙОРІВ ТА ПОЛКОВНИКІВ, ЯКІ, ПОСЛУЖИВСЬ БАТЬКІВЩИНІ І СВОЄМУ НАРОДОВІ, ОТРИМАЛИ БУДИНОК, ПРИСТОЙНЕ ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І СПОКІЙНО ДОЖИВАЮТЬ ВІКУ, ПОРАЮЧИСЬ У САДКУ ЗА БІЛИМ ПАРКАНЧИКОМ ТА ЗГАДУЮЧИ СВОЇ БОЙОВІ БУДНІ.

ЙОМУ ТАКОЖ Є ЩО ЗГАДАТИ – ВІРНА СЛУЖБА ВІТЧИЗНІ, БОЙОВІ ДІЇ В АФГАНІСТАНІ, ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ, НАЛАГОДЖЕННЯ СИСТЕМ ЗВ'ЯЗКУ В ОРГАНАХ ТА ПІДРОЗДІЛАХ ОХОРОНИ КОРДОНУ І, ЗРЕШТОЮ, СКРОМНА ПЕНСІЯ ТА НЕВЕЛИЧКА СЛУЖБОВА КВАРТИРА В БОРИСПОЛІ. НІ ТОБІ САДУ З ТРОЯНДАМИ, НІ БІЛОГО ПАРКАНЧИКА. ЩОПРАВДА, ВІН НА ЦЕ НЕ НАРІКАЄ. ЦЕЙ ЧОЛОВІК – СПРАВЖНІЙ ОПТИМІСТ, ПРИЧОМУ ЙОГО ЗАРЯДУ ОПТИМІЗМУ ВИСТАЧИЛО Б, МАБУТЬ, НА ЖИВЛЕННЯ... ПОТУЖНОЇ РАДІОЛОКАЦІЙНОЇ СТАНЦІЇ. ЗВИЧАЙНО, ЦЕ ЖАРТ, АЛЕ, ЯК КАЖУТЬ, У КОЖНОМУ ЖАРТІ – ЛИШЕ ЧАСТКА ЖАРТУ. ТОЖ ЗНАЙОМТЕСЯ, НАШ СПІВРОЗМОВНИК – ПЕНСІОНЕР-ПРИКОРДОННИК І КОЛЕКЦІОНЕР РАРИТЕТНОЇ РАДІОАПАРАТУРИ ВАДИМ КІЗИМЕНКО.

Це сьогодні світ женеться за нанотехнологіями, а смартфон із сенсорним монітором стає нормою життя середньостатистичного українця. Тоді ж, коли йому виповнилося дванадцять і він цікавився всім на світі, найбільш прогресивною технологією було радіо. Разом зі своїми однокласниками Вадим записався в гурток радіолюбителів, та якщо для багатьох його друзів радіо стало лише тимчасовим захопленням, то для нього – справою всього життя.

Йдучи на строкову службу до армії, він ні хвилини не вагався – буде зв'язківцем. Відтак отримав розподіл до «учебки» в Харкові. Після успішного завершення навчання юний сержант вирушив на Далекий Схід, де йому довірили радіорелейну станцію Р-405 на базі ГАЗ-66. Черговим кроком на шляху опанування професії став Полтавський інститут зв'язку, а справжньою перевіркою на професіоналізм – три роки бойових дій в Афганістані. Вадим Петрович неохоче розповідає про цей епізод свого життя, намагаючись якнайшвидше перейти до моменту завершення служби у Збройних силах і переведення до прикордонних військ. У 1992-му досвідчений офіцер став начальником зв'язку Івано-Франківського навчального прикордонного загону. Нове відомство, нові люди, нові завдання... Прикордонна служба молодій незалежній державі тільки-но починала робити перші кроки на шляху створення су-

НЕЙМОВІРНО, АЛЕ ЩЕ В 2009 РОЦІ Люк Монтаньє (французький вірусолог, лауреат Нобелівської премії за боротьбу з ВІЛ/СНІД) припустив, що бактерії можуть спілкуватися одна з одною за допомогою радіохвиль. Це викликало багато дискусій серед учених і дало привід для проведення детальних досліджень на цю тему. Так, група біофізиків з Північно-східного університету в Бостоні відкрила, як функціонує це так зване «радіо бактерій». У своїх роботах учені спиралися на те, що бактерійна ДНК у більшості випадків є замкнутою петлею, по якій від атома до атома може «бігати» електрон. Як квантова частка електрон при переміщенні набуватиме різних значень енергії, тобто переміщуватися між енергетичними рівнями, випромінюючи при цьому енергію. Частота таких «стрибків» і відповідатиме частоті випромінювання.

часного правоохоронного органу, і системи зв'язку стали однією із ключових складових великої роботи, до якої долучився герой нашої розповіді.

Одинадцять років Вадим Кізіменко присвятив прикордонній службі. Завершив свою офіцерську кар'єру на ОКПП «Київ». Тут же в Борисполі і залишився жити, створив свій маленький бізнес, який допомагає йому дедалі більше розвивати своє захоплення – ремонт та колекціонування раритетної радіоапаратури. Якщо ви запитаете про найцікавіше місце Борисполя, я з упевненістю вам скажу: підвал будинку № 6 на вулиці Радгоспній. Саме там знаходиться майстерня Вадима Петровича, саме там відроджується історія радіо колишнього СРСР.

Забруднені, потріскані, розбиті, непрацюючі радіоприймачі отримують тут нове життя. Доля одних з них – стати донорами запчастин, інші мають ідеальний вигляд і навіть документи про придбання та гарантійні талони. Колекція Вадима Петровича налічує близько ста одиниць радіотехніки, створеної до 1960 року. Мабуть, найстаріший серед експонатів – приймач СВД-М 1938 року випуску. Це вже декількома роками пізніше їм почали давати милозвучні назви, а імена перших були просто сухими аббревіатурами, як ця: Супергетеродин Всехвильовий з Динаміком. Літера М означала

модернізовану версію СВД-1. Причиною появи цієї модифікації стало освоєння на заводі «Світлана» більш якісних і стабільних порівняно зі скляними металевих ламп. Приймач збирали на високому шасі, закритому знизу піддоном. Зверху – лампи, блок налаштування, силовий трансформатор та електролітичні конденсатори, решта елементів – всередині шасі. Через багатопверховий монтаж доступ до деяких вузлів ускладнений. На бокових стінках корпусу кріпилися амортизатори, що тримали шасі приймача. Здавалося б, конструкція доволі міцна, однак корпус не зберігся, тож зараз колекціонер шукає окремі елементи або ж цілий корпус, щоб доукомплектувати приймач.

Поряд бачу ще один екземпляр – йому не довелося пережити Велику Вітчизняну, тому зберігся ідеально. Більше того, на нього навіть є всі документи. Радіоприймач «Люкс» 1958 року випуску належав військовому льотчику. Минулого року його власникові виповнилося вісімдесят, і він передав раритетну річ колекціонеру, аби той зберіг її для прийдешніх поколінь.

Вадим Петрович не просто колекціонує радіотехніку, він збирає історію кожного зі своїх експонатів, що потрапляють до його каталогу. І хоча насправді найбільше в такій техніці цінується рік її випуску, власник колекції переконаний – кожен екземпляр унікальний саме завдяки тому, що зберігає в собі часточку чийогось життя, чиеїсь душі. За моделями приймачів можна зробити висновок про матеріальний статок їхніх власників, про цільові аудиторії, на які розраховувався той чи інший продукт, як-от, скажімо, КРУ-10 (колгоспний радіовузол потужністю 10 Вт) – модель 1950 року. Цей радіоприймач був призначений для радіофікації так званих колгоспів-мільйонерів, що знаходилися в неелектрифікованих сільських місцевостях. Він міг обслуговувати кілька десятків радіоточок на базі економічних гучномовців типу «Север». Радіовузол забезпечував трансляцію радіостанцій центрального та обласного мовлення, що працювали в діапазонах довгих, середніх та коротких хвиль, а також відтворював грамофонні записи за допомогою звукозніма-

**КОЖЕН ЕКЗЕМПЛЯР
УНІКАЛЬНИЙ САМЕ ЗАВДЯКИ
ТОМУ, ЩО ЗБЕРІГАЄ В СОБІ
ЧАСТОЧКУ ЧИЙОГОСЬ ЖИТТЯ,
ЧИЄЇСЬ ДУШІ.**

ча. Крім того, контрольний гучномовець можна було підключити в гніздо звукознімача та використовувати як мікрофон. Живлення здійснювалося від акумуляторної батареї, що заряджалась від вітроелектроагрегата «ВЭ-2». Погодьтеся, дуже мобільно як на 50-й рік минулого століття.

До речі, про мобільність. На робочому столі радіомайстра, як він його сам жартома називає, – перший мобільний телефон «Урожай У-1». Радіотелефон моделі 1949 року належить до короткохвильових радіостанцій цивільного призначення, що випускалися починаючи з 1947 року на Омському, а пізніше Дніпропетровському радіозаводах. Він став, по суті, першим повноцінним серійним виробом для дуплексного зв'язку. Радіостанція працювала на фіксованих частотах у діапазоні 2000–3000 кГц з кварцовою стабілізацією частоти. Вона забезпечувала безпшовковий зв'язок без необхідності додаткового підлаштування. Цікаво те, що У-1 випускався серіями, і зв'язок між апаратами був можливий лише в межах однієї серії.

А цю річ, напевно, одразу впізнають колишні армійські замполіти. Радіоприймач ВРП-60 призначався для армійських радіовузлів. Він

ПЕРШЕ РАДІОМОВЛЕННЯ в Інтернеті у 1993 р. здійснив відомий американський винахідник мережевого ресурсу resource.org з архівами багатьох важливих документів США Карл Маламуд. Радіостанція називалася InternetTalkRadio.

ОДНИМ ІЗ ВІНАХІДНИКІВ РАДІО вважається Олександр Степанович Попов (1859–1906) – російський фізик і електротехнік. 7 травня 1895р. він зробив доповідь на зібранні Російського фізико-хімічного товариства в Петербурзі та продемонстрував дію своїх приладів зв'язку. Багато сил та часу вчений віддав удосконаленню свого радіоприймача. Спочатку передача велася усього на кілька десятків метрів, потім – кілометрів і десятки кілометрів. Експериментуючи з приладами зв'язку, виявив, що на їх роботу впливають грозові розряди. Щоб дослідити це явище, він побудував і випробував спеціальний прилад для запису на паперову стрічку атмосферних та електричних розрядів. Цей прилад, названий пізніше грозовідмітником, знайшов у ті роки застосування в метеорології. 9 квітня 1902 р. в Херсоні з ініціативи О.С. Попова була побудована перша в Україні радіостанція громадського користування. Перший бездротовий зв'язок відбувся між Херсоном і Голою Пристанню. Першими переданими в ефір словами були: «Херсон, це Гола Пристань, ви чуєте мене?»

наміків, навіть перших радянських телевізорів «КВН-49» та «Ленінград Т2», а ще безліч платівок та повне зібрання радянської радіолітератури. Та якщо ви думаєте, що колекціонер просто зупинився десь на 60-х, то помиляєтесь. Посміхаючись у сиві вуса, він дістає з-під столу 30-ватний кубик під iPod і демонструє мені щойно відцифровані на спеціальному зчитувальному пристрої записи зі старих радянських платівок. У недільний день, коли виїжджає на Бориспільський ринок зі своїми дециметровими антенами, бере музику з собою. І працювати веселіше, і люди охочіше підходять, цікавляться більше, ніж дисками, якими торгують у сусідній ятці, хвалиться Вадим Петрович. Тут він намагається знаходити цікаві екземпляри для колекції, адже пропонує безкоштовне встановлення антен в обмін на старі приймачі. Так, нещодавно до його рук потрапив черговий VEFRadio – брудний, весь у наліпках, з облізлим хромом. Та це нічого, головне, що цілий. Кілька днів роботи зі щіточками та парочисником нададуть йому належного вигляду, впевнений майстер.

«Час збирати радіо» – так можна інтерпретувати американський вислів, побувавши в гостях у відставного майора-прикордонника, який поставив собі за мету створити в Борисполі музей історії радіоапаратури. Він вже знайшов відповідне приміщення і акумулює всі зусилля, аби втілити свій задум в життя. Та навіть створивши музей, навряд чи зупиниться на досягнутому, і не тому, що в нього немає будиночка за білим парканчиком. Колекціонер вже має кілька нових ідей, але це вже інший привід для нових зустрічей. **К**

ДМИТРО СЛИВНИЙ,
ФОТО АВТОРА

уже транзисторний, з діапазонами ДХ, СХ і шістьма піддіапазонами КХ. В короткохвильовому режимі приймач переключає хвилі від 16 до 75 м. Він універсальний у плані живлення, адже працює від 127 та 220 В змінного струму, а також акумуляторів 12 або 2,5 В. ВРП-60 оснащувався індикаторами переполусування акумуляторів та контролю живлення. До нього можна було підключити мікрофон, магнітофон, програвач і роздавати сигнал на 30 абонентських трансформаторних гучномовців. Такий собі мультимедійний центр розміром 30x25x20 см та вагою 6 кг. Зате він має міцний металевий корпус, на якому можна хіба що нашкрябати «ДМБ – 70, ДЕКАБРЬ – 26». Напис так і залишився на радіоприймачеві на згадку про того солдата, який так прагнув увіковічнити повернення додому.

Щодо зовнішнього вигляду експонатів, то колекціонер намагається не реставрувати лакофарбове покриття. Краще замінити окрему деталь, що під дією різних чинників просто зруйнувалася, адже деякі зразки у нього є в двох чи трьох екземплярах. Все інше має залишатися таким, яким «дожило» до наших днів – зі всіма відбитками епохи. Навіть гордість колекції – найкращий радіоприймач СРСР «Фестиваль» має сліди від гарячих чашок на верхній кришці. Решта збереглася ідеально, а от білі кола свідчать про слабку стійкість до високих температур тодішніх лаків.

Окрім радіоапаратури в колекції Вадима Кізіменка є багато цікавих зразків магнітофонів, патифонів, електрографофонів, ди-

СОЛДАТИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ...

Понад сімдесят років уродженці села Жуківка Томської області сибіряки брати Анцигіни вважалися зниклими безвісти. Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, Федір та Інокентій були вже в армії. В 41-му їхні сліди загубилися на шляхах війни. Лише через 72 роки працівник Центрального музею ДПСУ Анатолій Фартушний знайшов останній прихисток одного з братів – Інокентія. У тому санітарному похованні були знайдені останки ще десяти бійців і командирів Червоної Армії.

22 СЕРПНЯ 2013 РОКУ.

Плац Навчального центру Держприкордонслужби України (сміт Оршанець Черкаської області)

В урочистій жалобі застиг персонал Центру. На трибуні – командування та почесні гості. Неподалік на столику – невеличка домовина, на ній каска. Над плацом майорять державні стяги України та Росії. Прощальне слово виголошує полковник Ігор Павлов. За ним – учасник Великої Вітчизняної війни, учасник Параду Перемоги полковник Олег Черни-

шов, Голова Черкаської обласної Ради ветеранів Прикордонних військ, учасник бойових дій в Афганістані полковник Микола Журавель та помічник військового аташе при Посольстві Російської Федерації підполковник Олександр Самуль. Особливо зворушливо звучать слова Валентини Володимирівни Лефлер – племінниці сержанта Інокентія Сергієвича Анцигіна, який загинув сімдесят два роки тому на українській землі і тепер має відправитися на Батьківщину, де знайде свій останній прихисток.

– Я дуже вдячна людям, які з'ясовують долю солдатів, зниклих безвісти. Адже батьки Федора та Інокентія мучилися думкою: чи не потрапили бува їхні сини до полону?.. Тепер завдяки старанням пошуковців наша родина знає, що вони загинули смертю хоробрих. Прийміть щирі слова подяки за вашу працю і низький вам уклін!

Після церемонії прощання Валентина Володимирівна в супроводі Анатолія Фартушного відбула до Кіровоградської області – відвідати місця, де воював і загинув її дядько Інокентій Анцигін.

24 СЕРПНЯ 2013 РОКУ.

Центральний музей Держприкордонслужби України (сміт Оршанець Черкаської області)

Розповідає Анатолій Фартушний:

– Двадцять п'ять років тому під час опитування мешканців села Левківка Новоархангельського району Кіровоградської області Іван Гнатович Сухоярський повідомив, що знає місце поховання декількох солдатів Червоної Армії, які загинули в серпні 41-го.

Одинадцять експедицій з пошуку санітарного поховання не дали результатів, лише дванадцята спроба була вдалою. На глибині півтора метра ми знайшли останки бійців...

КІНЕЦЬ ЛИПНЯ 1941 РОКУ.

Поле поблизу села Левківка (Новоархангельський район Кіровоградської області)

«Зелена брама» – лісове урочище, що на Кіровоградщині, стане для 6-ї та 12-ї армій Південно-Західного фронту пасткою. Протягом кількох днів невеликі розрізнені групи бійців намагалися вирватися з оточення. Серед них і залишки 44-ї гірськострілецької дивізії 12-ї армії. До правого берега Синюхи залишаються лічені метри. Невеличка група бійців на чолі з капітаном готується до останнього кидка. Однак щільний артилерійський вогонь накриває відчайдухів. Пошматовані й понівечені тіла залишаються лежати на полі. Через декілька днів місцеві жителі викопують братську могилу і захоронять там останки радянських бійців. Понад сімдесят років вони чекатимуть повернення із небуття...

21 СЕРПНЯ 2013 РОКУ.

Гуртожиток Навчального центру ДПС (смт Оршанець Черкаської області).

Напередодні жалобної церемонії я поспілкувався з племінницею загиблого сержанта Інокентія Анцигіна Валентиною Лефлер, яка прибула до України, щоб забрати останки свого дядька. Ось що вона розповіла:

– Коли нам повідомили, що в Україні були знайдені останки одного з братів Анцигіних, на сімейній нараді було прийнято рішення попросити українську сторону про передачу останків нашого родича для подальшого перепоховання на меморіальному кладовищі в Томську. Ця звістка для нашої родини була водночас і радісною, і сумною, адже через сімдесят два роки на рідну землю повернеться один із братів великої родини Анцигіних. Ми безмірно вдячні Анатолію Івановичу Фартушному, який повернув із небуття нашого родича.

Звертаюся до Анатолія Фартушного:

– Яким чином вдалося вийти на рідних загиблого солдата?

– Про це подбав мій колега пошуковець з Москви Євген Федорченко. Саме йому я повідомив дані солдатського медальйона. Євген спрацював миттєво – відправив до Томська повідомлення про віднайдені останки і солдатський медальйон. На цю звістку відгукнулася керівник музею Кисловоцької школи Зінаїда Антипова. Вона – відомий краєзнавець, їй добре знайомі населені пункти Заріччя, брати Анцигіни. Пошуки ускладнилися тим, що вони мешкали в селі Жуківка, яке нині вже не знайти на мапі Томського району – багато років тому помер останній житель цього населеного

пункту і воно перестало існувати. На щастя, серед знайомих Зінаїди Антипової виявилася колишня односельчанка братів Анцигіних, яка й підказала, де знайти їхню рідню. А родина виявилася чималою. У Томську мешкає молодша сестра Інокентія і Федора – Любов Сергіївна Глазунова, а також шість племінників. Серед них і Валентина Володимирівна Лефлер.

23 СЕРПНЯ 2013 РОКУ.

Поле поблизу села Левківка (Новоархангельський район Кіровоградської області)

Пані Валентина обережно насипає в хустинку землю з місця братського поховання, де були знайдені останки Інокентія Анцигіна, щоб забрати на Батьківщину. Вона розповідає:

– Сім'я Анцигіних жила в селі Жуківка, що неподалік від Головіно. Родина була велика: в ній народжувалися двійні – всього двадцять одна дитина з'явилася на світ. Але медичної допомоги в селі не було, тому діти хворіли і помирали. Вижило тільки дев'ятеро з них. Нині залишилася сестра Федора та Інокентія – Любов Сергіївна Глазунова. Вона живе в Северську. Спочатку при-

звали Федора, він був старший за Інокентія на рік. Однак молодший брат вирішив не відставати від старшого і пішов служити разом з ним. Вони з дитинства були нерозлучні. Згодом обидва пропали безвісти. Мама плакала і часто повторювала: «Хоча б знати, де вони лежать». І ось нарешті через сімдесят два роки ми дізналися про місце, де загинув наш родич.

Звертаюся до Анатолія Фартушного:

– Окрім Інокентія Анцигіна вдалося встановити ще якісь прізвища загиблих?

– У санітарному похованні виявили останки ще десяти осіб. З них вдалося встановити прізвища лише трьох бійців. Це Бурба Іван Опанасович, Роєн-

ко і Григор'єв. Крім того, в могилі, що посеред поля, знайшли останки капітана – політрука. На жаль, прізвище його встановити не вдалося.

– Валентина Володимирівна запевняє, що брати Анцигіни пішли на фронт разом. Можливо, серед не встановлених є й останки Федора Анцигіна?

– Все можливо. Але ми, пошуковці, віримо лише документальним свідченням. На жаль, нам вдалося знайти і прочитати вміст тільки чотирьох медальйонів.

– Анатолію, що ти можеш сказати про останні хвилини життя радянських воїнів, останки яких були виявлені в результаті експедиції?

– Можу з упевненістю сказати лише одне: бійці, які були віднайдені під час пошуку, потрапили під артилерійський вогонь, про що свідчить характер поранень.

6 ВЕРЕСНЯ 2013 РОКУ.

Південне кладовище в Томську (Російська Федерація)

За участі рідних, близьких та представників місцевої влади, військових, молоді й ветеранів на місцевому кладовищі були урочисто перепоховані останки сержанта Інокентія Анцигіна та молодшого сержанта Миколи Іванова, який загинув у В'яземському районі Смоленської області в 1941 році.

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ГЕРОЯМ! К

ВАЛЕРІЙ ВИШНЕВСЬКИЙ,
працівник Центрального музею ДПС,
фото ВАЛЕРІЯ КОНСТАНТИНОВА та ДАНИЛА ШОСТАКА

РЕКВІЄМ З АЛСІБУ

**ЕКІПАЖ ЛІТАКА «БОСТОН А-20»
ПОВЕРНУВСЯ ІЗ НЕБУТТЯ**

Державна прикордонна служба України зберігає і примножує військові традиції, однією з яких є спадковість поколінь. Обравши стежу захисту Вітчизни, цілі військові династії з честю й гідністю йдуть цим шляхом. Вони стоять на варті спокою свого краю попри всі проблеми та негаразди, передаючи з покоління в покоління неписані закони служби, високі вимоги і пам'ять про великі перемоги. Прикордонники – саме ті захисники, які першими приймають удар ворога. Як справжні патріоти вони є зразком виконання військового обов'язку, дисциплінованості, професіоналізму, наслідуючи звичаї й відданість тих, хто захищав державу та її кордони у роки Великої Вітчизняної.

Алсіб («Аляска – Сибір», «повітряна траса Красноярськ – Уелькаль») – повітряна траса між Аляскою (США) і СРСР, відкрита в 1942 році. Вона була радянською частиною авіатраси з переправки американських літаків, що США поставляли в СРСР за договором ленд-лізу. Американська частина траси починалася в місті Грейт-Фолс у штаті Монтана, а закінчувалася в Номі на Алясці. Як другорядні завдання тут виконувалося перевезення персоналу дипломатичних представництв, цінних вантажів та дипломатичної пошти.

Так і в родині підполковника Держприкордонслужби України Юлії Петрової жили спогади її бабусі Насті про брата Микиту, якого призвали на строкову службу перед самою війною. А в 1943-му прийшла «похоронка» – Карачун Микита Андрійович пропав безвісти. Він був зовсім молодий, навіть одружитися не встиг. Наречена Ганнуся не пережила трагічної втрати, померла через місяць після тої страшної звістки.

Майже сімдесят років Анастасія Андріївна Лисак (Карачун) оплакувала рідного брата і все сподівалася на диво. Спочатку вірила, що він живий, просто десь загубився в далеких краях. Адже не раз чула, що так буває: вже й не чекають, а людина раптом повертається. Яке ж то щастя... Потім не втрачала надію знайти хоча б місце загибелі, щоб поховати як належить, за християнським звичаєм. І диво таки сталося! В грудні минулого року до сільради прийшов лист, у якому повідомлялося, що Карачун Микита Андрійович знайшовся. Невже живий? – не йняла віри Анастасія Андріївна. Підняла на ноги всю родину – дочку Людмилу, сина Михайла, онуку Юлю. І дійсно, онука відразу знайшла в Інтернеті публікації про знахідку в Сибіру – на місці падіння військового літака пошуковою групою знайдено рештки членів екіпажу і серед них – Микита Кара-

чун. Як же це? Адже останній лист від Микити, захисника Севастополя, польова пошта доставила з Криму. Все з'ясувалося тоді, коли родина отримала повідомлення від організації «Повернені імена».

Аби зрозуміти, чому так довго доля загиблого екіпажу залишалася невідомою, варто звернутися до історії Великої Вітчизняної війни. Минулого року відзначали 70 років з дня відкриття траси «Аляска – Сибір» – повітряного шляху між американською Аляскою і СРСР. Цією авіатрасою у надзвичайно складних умовах в

42-му переправлялися американські літаки, що поставлялися до Союзу за договором ленд-лізу. І ось лише в 1992 році з документів про цей аспект війни було знято гриф секретності.

Вихованці пошукових загонів Асоціації «Повернення» вивчали знаменну дату в історії Великої Вітчизняної війни саме через практичні пошуки й дослідження. А в липні 2012 року спільний пошуковий загін з Дегтярська, Нижнього Тагілу, Єкатеринбурга та молодіжного відділу Єкатеринбурзької єпархії виїхав до Верхньосергінського району на Гостру гірку – до місця загибелі екіпажу.

«Я прочитала ці документи і переконалася, як багато наполегливої, кропіткої праці вкладено в цю справу. По крупинках збиралися відомості про загибель наших льотчиків, які пішли з життя такими молодими, не зазнавши особистого щастя. Всі ми, рідні покійного Микити Карачуна, від усього серця висловлюємо щиру дяку всім, хто брав участь у цій благородній справі. Всьому зведеному пошуковому загону, всім, хто надав допомогу в пошуках. Усім міцного здоров'я й щасливої життєвої долі».

*Лисак (Карачун)
Анастасія Андріївна*

Пошукові загони «Рокада» та «Соболь» по крихах збирали те, що залишилися після аварії військового літака. На місці його падіння були знайдені уламки літака американського виробництва, за характерними деталями конструкції визначено тип: А-20 «Бостон». Пошуковцями виявлені також рештки трьох членів екіпажу, які були передані на тимчасове зберігання до урочистого поховання настоятелю храму Георгія Побідоносця в Єкатеринбурзі отцю Олександрю.

А потім розпочалися активні архівні пошуки, і через деякий час учасником проекту вдалося отримати документальні підтвердження з Об'єднаного банку даних ОБД «Меморіал» та Центрального архіву Міністерства оборони РФ у Подільську. У документах 453-го авіаційного полку 218-ї авіаційної дивізії зазначалося, що «при перельоті 453 БАП за маршрутом Красноярськ – Ярославль у складі 20 літаків «А-20-Ж», при вильоті з аеродрому Кольцово (Свердловськ) на аеродром Казань, екіпаж командира групи – лейтенант Чупаков І.Б., штурман групи старший лейтенант Чабанюк У.Ф., повітряний

стрілок-радист сержант Карачун М.О. в якості розвідника погоди на аеродром Казань не прилетів, відомостей про місцезнаходження екіпажу по теперішній час немає».

Завдяки наполегливій праці численних волонтерів вдалося знайти і зіставити розрізнені відомості військових років, аби переконатися, що саме цей екіпаж знайдено в сибірських лісах. Наступним етапом роботи були пошуки родичів загиблих. І ось в червні цього року за сприяння Всеукраїнської громадської організації «Народна пам'ять»

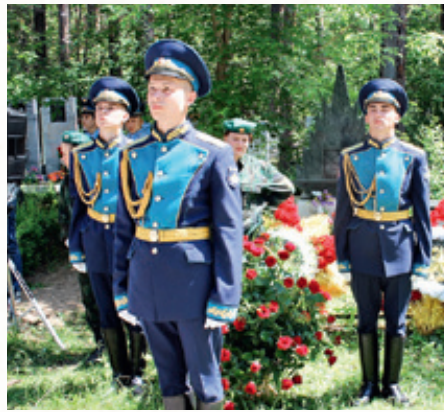

родина Микити Карачуна взяла участь у похованні членів екіпажу А-20 «Бостон». До Єкатеринбурга прибули племянники сержанта Миколи Карачуна Михайло Лисак з онуком Глібом та Людмила Петрова з дочкою Юлією, які привезли з України жменьку рідної землі й уквітчання від Анастасії Андріївни.

Юлія Петрова була зворушена високим рівнем організації урочистого поховання воїнів. Про важливість цієї події свідчить і представницький рівень заходу, у якому взяли участь віце-губернатор Свердловської області Яків Сілін, віце-прем'єр Уряду Свердловської області Володимир Романов, консул з економічних питань України в Єкатеринбурзі Микола Качанов, директор

Двомоторний фронтний бомбардувальник американського виробництва Douglas «Boston» А-20 («Навос» – «Руйнівник») був найпоширенішим іноземним бомбардувальником в парку радянської авіації. Їх тут налічувалося більше, ніж у ВПС армії США. А-20 користувався відмінною репутацією у пілотів як швидкий, маневрений, що має велике бомбове навантаження, літак з комфортними умовами роботи екіпажу. Він перебував на озброєнні радянських авіаційних частин до завершення війни. Всього американці побудували 7385 літаків А-20 різних модифікацій, 3128 з них відправили до СРСР.

Регіонального центру патріотичного виховання Свердловської області, Герой Росії Ігор Родобольський, митрополит Єкатеринбурзький і Верхотурський Кирил. Їй вдалося поспілкуватися з учасниками пошуків. Що особливо вражало, так це та відповідальність і завзятість, з якими поставилися до пошуку загиблих воїнів юні пошуковці.

У Росії надзвичайно розвинена система патріотичного виховання молоді, у багатьох школах діють пошукові загони, зауважує

Юлія Петрова. Відчувається централізована підтримка держави у цій сфері. І особливо важливо, що більшість учасників подібних проектів – волонтери, які здійснюють пошуки на громадських засадах. Всі були зворушені ставленням до поховання близьких їм людей і учасників проекту, і місцевих жителів, які прийшли віддати шану воїнам Великої Вітчизняної, адже це перша така акція у їхньому місті, на території, що не брала безпосередньої участі в тій страшній війні.

Людство має пам'ятати: поки не похований останній солдат, війна триває. Виступаючи на траурному мітингу, керівник проекту «Повернуті імена» Олександра Ванюкова наголосила, що на пошуковців чекає велика робота. Адже, за документами, в лісах і болотах Уралу знаходиться ще шість не досліджених місць загибелі бойових екіпажів. Тож волонтери й військові археологи продовжать пошуки. **К**

Підготувала Леся МЕДВЕДЕНКО

«Повітряний стрілок-радист старший сержант Микита Карачун, так само як й інші члени екіпажу бойового літака «Бостон А-20» – командир лейтенант Ілля Чупаков і штурман старший лейтенант Василь Чабанюк, справді загинув на Уралі. У вересні 1943-го вони брали участь у перегоні літаків по повітряній магістралі «Уелькаль – Москва». Тобто доставляли бойових повітряних коней з Америки на поля битв з німецькими загарбниками. Кожен переліт тривав близько 30 днів при майже нульовій видимості, кисневому голодуванні, над вічною мерзлотою. Люди терпіли, але не витримувала техніка.

В архівних матеріалах збереглася інформація про 279 трагічних випадків, що сталися при перельоті. І 114 загиблих льотчиків. Однак знадобилося сім десятиліть і самовіддана праця пошуковців з Єкатеринбурга, Нижнього Тагілу, Дегтярська та учасників проекту «Повернені імена», щоб троє конкретних людей були перенесені із сумнівного в нашій історії рангу «безвісти зниклих» у стан тих, хто віддав життя за Вітчизну».

ПОДІЛЬСЬКИЙ АФОН

Лядівський скельний монастир відзначив своє 1000-ліття

*«Господи! Хай буде на місці цім
Благословення святої Афонської Гори»*

(Преподобний Антоній Печерський, XI ст.)

На мальовничих схилах Подністров'я, там, звідки беруть початок рубежі України та Молдови, на високій скелі знаходиться неперевершена пам'ятка духовності й віри – одне із семи чудес Вінниччини та Поділля, величний Лядівський печерний монастир. Нещодавно правічна святиня української землі, яку називають «Подільським Афоном», Лядівський скельний чоловічий монастир відсвяткував своє 1000-ліття. На ювілей до Подільської Мекки – стародавнього прикордонного села Лядова завітали гості з усієї України. У підніжжя монастиря – велелюддя. Крутою стежкою на Богослужіння до храму йшли прочани. Навколо – дивовижна тиша й спокій, і лише срібний голос монастирського дзвону, що лунав з високої гори, віщував: ми – на святій землі.

Відвідавши монастир, гості збиралися на широкій розлогій долині біля Дністра. Там вирував православний ярмарок. Місцеві таланти підготували концертну програму: над стародавньою Лядовою лунали народні пісні, особливий настрій яких незримо повертав у далеке минуле. Святкування продовжилося й наступного дня. Першими до монастиря прибули паломники, які ще вдосвіта вирушили до святині хресною ходою. Згодом сюди завітали і керівники Вінниччини та представники духовенства з різних країн. Після Божественної Літургії відбулося урочисте вручення високих нагород тим, хто сприяв відродженню Лядівської святині. Згодом гості відвідали виставку народних ремесел, влаштовану територіальними громадами Наддністрянщини. Завершилося свято мистецьким фестивалем «Живі монастирські дзвони».

...Життя цьому святому місцю в далекому XI столітті дав, повертаючись зі святої гори Афон до Києва, Преподобний Антоній Печерський. Згодом він заснував відому в усьому світі Києво-Печерську Лавру. Донині в Лядівському монастирі збереглися келія Преподобного Антонія, яку в епоху сталінських репресій намагалися зруйнувати разом із храмом. Проте Господь розпорядився інакше: після вибуху келія залишилася неушкодженою, як і сам храм. А от головний печерний храм із дзвіницею, трапезною та келіями у 1938 році злетів у повітря. І досі на дні Дністра покоїться церковний дзвін, що скотився з висоти пташиного польоту в холодні обійми німого свідка трагедії.

З Лядівським монастирем пов'язані цікаві історичні факти. Один з них – місія лядівських монахів у вирішенні долі нашої Батьківщини. «Игумен Павел да с ним черный поп Никифор да служки монастырские передали Российскому Царю Алексею Михайловичу прошение от Гетьмана Богдана Хмельницкого «О заступлении за Украину и веру православную». Було це в квітні 1649 року. А вже за місяць Лядівський монастир відвідав, повертаючись з Москви до Єрусалима, Афонський Патріарх Паїсій, якого супроводжували лядівські монахи та подністровські козаки. В часи національно-визвольної війни у Храмі брали благословення на ратні справи охоронці південних рубежів – воїни Подністровського козацького полку. На його території збереглися печери, могили ченців та об'єднані у печерний ансамбль

чали відроджувати, а ченця – священика Антонія було призначено настоятелем Лядівського Свято-Усікновенського скельного чоловічого монастиря Української Православної Церкви. Монастир крок за кроком відроджувався, щоб у день свого тисячоліття постати перед світом у всій своїй красі!

Плине час, як швидка ріка. Він мало що змінив у первозданній природі цієї землі та в її церковних традиціях. Милуючись зі стометрової висоти монастирської тераси панорамою Дністра, можна бачити, як берегом ідуть в дозор Могиливі-Подільські прикордонники. Це єдина із сучасних прикмет, яку можна помітити в Лядовій. З часу здобуття Україною незалежності селу повернуто його споконвічний прикордонний статус. Восени 2004 року тут було урочисто відкрито прикордонну за-

храми Преподобного Антонія, Усікновення Глави Іоанна Предтечі, Святої великомучениці Параскеви, висічені у скелях монахами багато років назад. Внизу під храмовою горою дзюркочуть три кришталеві чисті цілючі джерела. Одне з них, видобуте руками Святого Антонія, зцілило не один десяток прихожан.

Назву Лядівському монастирю дало село Лядова. Існують різні версії щодо тлумачення назви цього села: «Ляда» – вільне місце; місце, де жили ті, хто поклоняється Богу Сонця – Ладу; повільна (ледача) течія; кінець шляху. Лядова – поселення старовинне. У давні часи Дністром, на лівому березі якого воно розташоване, проходив торговельний шлях, що вів зі Скандинавії до Візантійської імперії. У I столітті н.е. неподалік Лядової проходив кордон Римської імперії. Жили тут венеці – предки тиверців. Монголо-татарське нашествя на Подністровську землю вогнем і мечем пройшлося по квітучих поселеннях осілих тут племен. Почався період конфлікту і співіснування зі східною кочовою цивілізацією. Згодом настала епоха Великого князівства Литовського, яку змінила влада Польського Королівства, турецьких та московських правителів. Це не завадило населенню краю залишитися вірним християнській вірі, паростки якої зростив Святий Антоній. У 1998 році до зруйнованих печер давнього Лядівського монастиря прийшли з Почаєва перші монахи. Згодом за ініціативи Митрополита Вінницького та Могиливі-Подільського Макарія святиню по-

ставу «Лядова», нині – відділ прикордонної служби. «Чимало людей прагнуть дізнатися, що є за морями, й нехтують тим, що просто перед очима», – зазначав давньоримський історик Пліній-молодший. Не можна з цим не погодитися, адже наш прикордонний край має про що розповісти усім, кому не байдужа історія батьківської землі. **К**

Людмила КАТЕРИНИЧ,
РЕПРОДУКЦІЯ КАРТИН ГРИГОРІЯ ЗОРИКА

На сторінках журналу «Кордон» ми раді презентувати нову рубрику «Слов'янський світ». Своєю появою вона завдячує незвичайній книзі — словнику-довіднику міфологічних уявлень, вірувань, обрядів, легенд та їх відлунь у фольклорі і пізніших звичаях українців, братів-слов'ян та інших народів. Ця праця знайомить з гарічним світом праслов'янського міфосвіту, з його магією, метаморфозами, з ієрархією у ньому богів, духів, з багатством народних обрядів. Її автори на основі різних досліджень, етнографічних праць, спостережень, розвідок по крихті дбайливо зібрали і систематизували великий матеріал — з маленьких осколків знань і відомостей, що дійшли до нас. З усього складається велична картина світобачення далекого слов'янського предка.

Серед іншого окремим розділом детально розглядаються поява й розвиток у наших далеких предків зброярської справи та видозміни їхніх бойових обладунків. Зі знайомства з цим дослідженням ми і розпочинаємо...

...Слов'яни набагато менше прославилися у іноземних істориків, які за звичку слідували громи битв і мало поважали пишу велич народів... Пізніше, коли слов'яни, збуджувані прикладом гунів, аварів і булгар, почали криваві війни на Дунаї з греками, а на Ельбі з німцями, то й іноземні історики стали все більше говорити про них.

Шафарик

ЦАРНА ЗБРОЯ

БАТІГ

Батіг (нагай, нагайка, пліть, плетениця, канчук, пуга, шалапуга, гаранник; файда — у різдвяних та весільних обрядах) з товстим дерев'яним держалном (держаком, ручкою, пужалном), з міцним плетеним канчуком завдовжки до 1,5 метра, із вплетеним на кінці металевим «билком» був грізною зброєю ближнього бою в умілих руках. Довгі вівчарські батоги слугували також арканами.

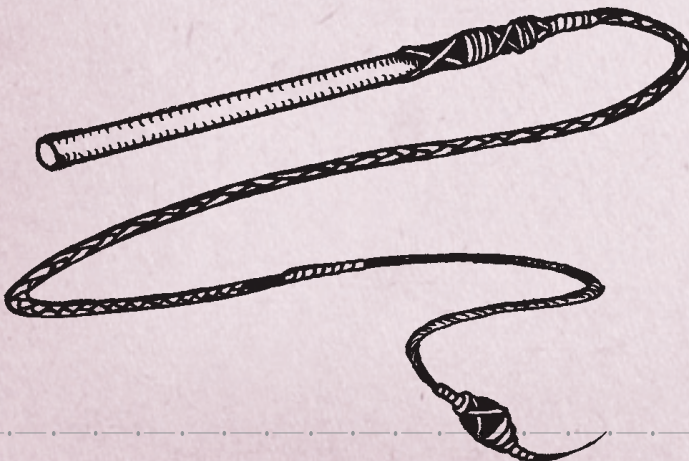
Батіг як допоміжне знаряддя праці винайдений скотарями, але згодився і хліборобам, які утримували для своїх потреб одомашнених тварин. Пастуший батіг-батіжок був не тільки помічником при череді та отарі, а мав ще й символічне значення — використовувався в різноманітних обрядах. Озброєний батогом, ватажок колядників хльоскає жінок та дівчат, щоб їм було

жіноче щастя, щоб чоловікові корилися, а ще щоб легкими були пологи. Пострілами батога відганяли нечисту силу, накликали родючість у городах та садках, забезпечували добробут родині. Подекуди на весіллях дружка злегка шмагав батогом наречену, щоб вона народила багато здорових діточок.

БУЛАВА

«У катакомбників була ще одна зброя такого ж призначення, як і сокира-молот, — кам'яна булава. У деяких булав на верхівці є чотири хрестовидно розташовані випуклості, ніби чотири обухи. Для нас це інший вид зброї, та, вірогідно, для аріїв — та сама ваджра, бо немає жодних відмінностей за функцією. І в індійських джерелах згадується чотири виступи

ваджри, а в стародавній Індії цим терміном називалася військова шеренга, розгорнута на чотири сторони. Такою зброєю у кінцевому варіанті міфу Індра здійснив свій головний подвиг – убив демона Вритру, який не давав рікам текти» (Л. Клейн).

Булава (грудка) – вид холодної допоміжної ударної зброї, що з'явилася у найдавніші часи і мала форму палиці, на одному кінці якої була закріплена головка у формі кулі, восьмигранника, шестигранника тощо. Руків'я виготовлялося найчастіше з дерева, рідше – з металу, а головка – з металу або каменю. Подібне знаряддя було на озброєнні практично всіх народів світу. Тому булава (або її різновиди під іншими назвами) зустрічається в матеріальних пам'ятках народів, що належали до різних військових культур.

Булава – зброя ближнього бою, що складається з держака-руків'я та масивного уражучого елемента – наверхшя. Це зброя ударної дії, що спричиняє важкі контузії та внутрішні переломи. За археологічними даними, відомі хрестоподібні, сферичні, кулеподібні та конічні булави.

Булава – кулясте потовщення на кінці палиці; палиця з кулястим потовщенням на кінці, часом окута металом і вкрита шишечками. Саме слово походить від старослов'янського «була», що означає «гуля», «пухир», «набалдашник». З військової зброї вона згодом перетворилася на ознаку гетьманської влади. Ця холодна зброя відома з найдавніших часів у багатьох народів, зокрема, у Римі, країнах середньовічної Європи та Київській державі. Веде свій родовід від бойової палиці, наверхшя якої з часом почали штучно обважнювати – забивати камені, обковувати металом, а потім і взагалі робити з каменю чи металу. Булаву, що мала наверхшя прямокутної форми, називали *брус*. З появою вогнепальної зброї поступово вийшла з ужитку.

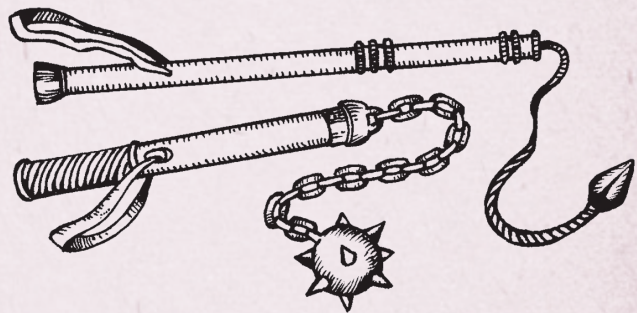
За дослідженнями професора М. Міллера, булава з'явилася в Україні наприкінці кам'яного віку (в III тис. до н.е.). Найдавніша булава знайдена у могильнику поблизу Азовського моря, під Маріуполем. За князівських часів вона дуже поширена і вперше згадується на Русі в XI ст. як зброя знатних воїнів. За археологічними зразками, вага булави коливалася від 200 до 300 г, довжина рукояті становила 60–80 см. Часто робили так: корпус булави відливали з бронзи, запобнювали свинцем, а потім прикрашали позолотою і черню.

З часом булава стала одним із клейнодів у реєстровому козацькому війську, на Запорозькій Січі та Гетьманщині, що був ознакою влади гетьмана, кошового отама-

на. Вперше булава разом з іншими клейнодами була надана козацтву польським королем Стефаном Баторієм у 1576 році і відтоді стала постійним атрибутом влади в Україні. Кожен гетьман мав особисту булаву. Виготовлялася вона переважно зі срібла. На булаві Мазепа був зображений його герб. Хмельницький мав кілька булав: одну срібну – подарунок польського короля; другу, оздоблену перлами та самоцвітами, – подарунок турецького султана; третю, також срібну, – від московського царя.

У народній пам'яті збереглися численні приказки про булаву як ознаку влади: «Аби була голова, то знайдеться булава», «До булави треба голови».

КИСТЕНЬ

Ударна холодна зброя ближнього бою: коротке дерев'яне руків'я, до одного кінця якого на ремені або ланцюгу підвішувався груз (гирька), а до другого – кріпилася петля, що надягалася на руку. Кистені поділяються на групи за матеріалом (кістяні, рогові, залізні, бронзові, свинцеві), на типи – за формою, а за способом кріплення – на варіанти. Слов'яни запозичили цей вид зброї у кочових племен.

Один із найбільш поширених різновидів кистеня – *обушок* мав вигляд металеві кулі, гирьки, прив'язаної до шкіряного ремня чи ланцюжка завдовжки близько 0,5 м. Деякі історики трактують цю зброю як виключно кримінальну, проте велика кількість кистенів в археологічному матеріалі та наявність аналогів у Західній Європі свідчать, що це був один із елементів озброєння. Найдавніші знахідки кистенів на території слов'янських земель датуються V–X ст. Вони мали вигляд гирьок, що виготовлялися не з кісток, а з металу. Гирьки чіпляли на ланцюг, пасок або мотузок, що намотувалися на руку чи кріпилися до дерев'яної палиці. У пізніші часи кистень – пристосований до руки набір перснів або просто залізна напіврукавичка. **к**

Продовження у наступному номері

О.А. КОНОНЕНКО,
художнє оформлення В.А. КОНОНЕНКО

ЦАР ВОГОНЬ І ЦАРИЦЯ ВОДА

Не було світу, не було Землі, лише літав у просторі могутній володар — Вогонь-цар.

Вигравав він своїми хвостами вогняними, пишався червоною гривною і тішився тим, що він — володар, що немає у нього суперників. Та як би весело йому не було, від самотності скоро таки занудьгував.

І вже не просто літав цар Вогонь, а шукав когось, з ким міг би хоч словом перемовитись.

Не знав він, що така ж самотня літала майже поруч нього цариця Вода. Вона ж, легка і світла, бачила його, милувалась його летом, блискавичними рухами, штатами його червленими. Та не наважувалася наблизитися і заговорити першою. Та й боялась, що жар від корони Вогонь-царя спалить її, перетворить на білу хмарину, і загубиться тоді вона у безкінечному просторі.

Так би й літали собі, може, навіть до цих пір, у розлуці Вогонь-цар і цариця Вода, якби одного разу цариця не влаштувала на стежках безмежжя «випадкову» зустріч. Вирішила вона таки показатися царю Вогню, нудно було на самоті.

Як зрадів тій зустрічі володар вогню!

Підлетів молодцювато, полум'я своє притишив, розсипався маленькими вогниками перед царицею.

— Вітаю вас! — мовив увічливо. — Така несподівана, але... довгоочікувана зустріч... — майже прошепотів він.

— І мені дуже приємно! — задзвеніла володарка води. — Ви такі теплі й привітні. Я навіть не очікувала...

Ті слова потішили самотнього царя.

— Пропоную вам цікаву подорож, — уклонився він. — Простір наш безмежний, і ніхто нас не зупинить. Я буду вам надійним попутником... Чи згодні?

— Згодна... Я згодна! — радісно заплоскотіла цариця Вода.

І полетіли вони удвох, весело сміючись, радіючи з того, що є з ким словом перемовитись. Вогонь-цар висвітлював найтемніші стежини і був цікавим оповідачем, бо ж багато років літав самітником і від нічого робити придумував різні історії. А ще зігрівав свою супутницю, коли вона мерзла від швидкого лету.

Цариця Вода весело хлюпотіла, дивуючись силі царя і його витривалості. Коли ж він у захваті занадто гарячкував, полум'янів, вона його охолоджувала своїми м'якими хвилями.

І вже не хотілося їм розлучатися, лякала їх самота.

Зрозуміли цариця Вода і цар Вогонь, що покохали одне одного. Затіяли вони дзвінке весілля, цілувалися-милувалися відкрито, бо ніхто у світі не міг того підглядіти.

А від кохання їхнього великого народилося щасливе дитя — Земля. Щоби могла Земля жити й життю радіти, став Вогонь-цар у небесному просторі Сонцем, а цариця Вода — Світовим Океаном: морями, ріками, озерами, струмками, криницями. Голублять, лагідно пестять вони своє дитя. Зігривають, омивають. Коли ж згадають про любов свою палку, то їхньому єднанню радіє вся Природа. А Землю не можна ображати, бо вона жива істота, вона біль відчуває, вона — людям Матінка. **к**

Олексій КОНОНЕНКО

АДМІРАЛ №1

ДОКУМЕНТАЛЬНА ПОВІСТЬ

Адмірал запасу Ігор Алфер'єв командував кращою морською прикордонною частиною Радянського Союзу, був звинувачений у блокуванні Горбачова, на його рахунок масштабні операції проти іноземних бракон'єрів, запобігання поставки на Північний Кавказ 122 т вибухівки. Нині працює в Адміністрації Президента України. З нагоди 22-ї річниці Незалежності України Ігорю Вікторовичу першому в історії прикордонного відомства нашої країни присвоєно звання адмірала запасу. Понад тридцять років прикордонної служби оцінені гідно. Проте навіть прикордонники-ветерани не знають, що п'ятнадцять років тому за його безпосередньої участі була проведена безпрецедентна операція, в результаті якої збережено життя тисяч людей і на деякий час стабілізовано політичну обстановку на Кавказі.

ФУНДАМЕНТ ДОЛІ

Люди, які знають Алфер'єва, відзначають його скромність і тактовне ставлення до оточуючих. Ні десятирічна служба в суворому Заполяр'ї, ні специфіка морського побуту, ні високі посади не зіпсували його, не зробили жорстким і безкомпромісним. Сам Ігор Вікторович зізнається, що багато в чому це заслуга його дружини – Людмили Сергіївни, з якою він щасливо живе вже 36 років: «Багато в чому її характер сформував мене, і за це я їй вдячний. Коли розумна жінка правильно впливає на чоловіка, він стає кращим і розумнішим».

Вони познайомилися в його першу лейтенантську відпустку, коли Ігор приїхав до батьків. Тоді в компанії друзів він випадково зустрів свою Людмилу. Це була взаємна любов з першого погляду. Через три дні запропонував дівчині свої руку й серце, і вона погодилася. Відгуляли весілля. А потім було Заполяр'я. Всі випробування військової служби стійко переносили разом. Там же у них народилися Антон і Марійка. Як, мабуть, непросто було молодій жінці виховувати двох дітей в Кувшинській Салме – скелястому півострові, майже цілорічно відрізаному від «великої землі», з його нескінченними полярними зимами і специфіч-

ним літом. У підсобному господарстві бригади сторожових кораблів прикордонних військ КДБ СРСР було майже сорок корів, але в сукупності вони давали трохи більше відра молока. Коли погода відрізала морську базу від цивілізації, свиней годували звичайними морськими водоростями. Та дякувати Богові діти росли здоровими, а сам Алфер'єв за десять років служби в «Кувшинці» піднявся з посади командира бойової частини сторожового корабля до за-

ступника начальника штабу по службі прикордонної бригади. Через багато років, вже в незалежній Україні, син Алфер'єва закінчить Національну академію прикордонних військ імені Богдана Хмельницького, а дочка – Харківську юридичну академію імені Ярослава Мудрого. Сьогодні у Ігоря Вікторовича ростуть два онуки – Іван і Гліб. Своєю родиною він дуже пишається, а всім, чого досяг у житті, завдячує передусім дружині, яка завжди підтримувала і розуміла його. До речі, Людмила Сергіївна вийшла з офіцерської родини, у 1943 році її батько служив у Війську польському.

Фундамент кожної людини багато в чому закладається в дитинстві. За спогадами родичів, усі Алфер'єви упродовж майже двохсот років служили православної церкві. Останнім був прадід, який в 30-х роках минулого століття, у період насадження масового атеїзму, був відсторонений від служби. Другий прадід, хоча й не був православним батюшкою, відбував заслання в Архангельській області, де й помер у 1949 році. Для того північного краю він зробив багато: розбив парк і сквер, розводив та популяризував рослини, вивезені ним із середньої смуги Росії. Дід, який також навчався в семінарії, з якихось причин опинився на полях Першої світової у складі ополчення, отримав дві Георгіївські медалі, але після війни до церков-

ної служби не повернувся. Жили родичі Ігоря Вікторовича і в Києві, і на Північному Кавказі.

А ось любов до моря передалася йому від батька, який служив на Північному флоті і, природно, багато розповідав про кораблі й далекі мандри. Ну в кого з хлопчаків не горять очі, коли вони уявляють себе на капітанському містку бойового корабля, що мчить назустріч невідомим землям, протистоять бурхливим хвилям чи в абордажній сутичці б'ються за прекрасних принцес. Реальне життя моряка, звичайно ж, набагато прозаїчніше, та все ж більше у ньому романтики, аніж у будь-якій іншій професії. Втім, як і ризику, титанічної праці й відповідальності. Море – це неприборкана стихія, у якій люди лише піщинки. Ми народжені на землі й створені ходити по ній же. Але ось людина потрапляє в зовсім інше середовище, та ще на корабель, який априорі є об'єктом підвищеної небезпеки, і розуміє, що в будь-яку мить може статися непоправне. Хтось поліниться і недокрутить болта, а його потім зірве – і судно отримає пробоїну. Або, скажімо, командир погано проаналізує погодний прогноз – і шторм захопить екіпаж зненацька. Когось може змити хвилюю в море, існує ризик отримати пробоїну, поблизу скель судно може втратити хід. Адже це плавучий металевий об'єкт, через який проходить потужний потік струму, а на борту боєприпаси, глибинні бомби, торпеди, снаряди. Це досить небезпечний комплекс, і якщо хтось на параді бачить тільки корабель-красень, то для людей, які знаходяться на борту, він завжди залишається об'єктом підвищеної небезпеки. І так уже виходить, що фактично всю свою службу командири всіх рівнів займаються одним: забезпечують

безпеку судна, на якому служать, і, звичайно ж, життя екіпажу. Вже у незалежній Україні, склавши з себе повноваження командувача Балаклавської бригади прикордонних кораблів, контр-адмірал Алфер'єв, зібравши особовий склад частини, скаже: «Я взяв вас у батьків здоровими й повноцінними, такими ж і повертаю...» Так, він був гордий з того, що не допустив загибелі жодного моряка.

Проте шлях на флот для майбутнього адмірала проліг через радіоелектроніку. Ігорю подобалося збирати зі старих транзисторів і конденсаторів плати, паяти і копірситися в них доти, доки не заграє, не заговорить або не задимиться чи спалахне... Це так захоплювало!

Він із задоволенням відвідував радіогурток. Спочатку збирав прості радіоприймачі, потім більш складні підсилювачі, радіостанції, навіть займався радіохуліганством – йому все було цікаво. Та хотілося романтики, і хлопець поставив перед собою мету: вступити до Вищого військово-морського училища радіоелектроніки імені О.С. Попова в Петергофі. На жаль, атестат про середню освіту не тягнув на вступ до цього військового вишу – з деяких предметів були «трійки». І тоді у військкоматі йому запропонували за рознарядкою спробувати себе у Владивостоці на нещодавно відкритому факультеті радіоелектроніки не менш престижного військово-морського училища. Не

роздумуючи, Ігор вирушив у далеку дорогу. Купив квиток сім, як виявилось, у спільний вагон і сім діб їхав з Москви до Владивостока. Та поїздка запам'яталася сімнадцятирічному юнакові не лише нескінченно довгою дорогою, а й добрими попутниками: хтось запропонував подушку, провідниця дала зайву ковдру, добрі люди поділилися їжею...

Дістався до Владивостока, знайшов Тихоокеанське вище військово-морське училище імені С.О. Макарова і був прийнятий в групу кандидатів на вступ. Іспити здав успішно і потрапив на факультет радіоелектроніки та радіотехнічного озброєння надводних кораблів. Характерно, що Ігоря, який прибув з

європейської частини Союзу, курсанти сприймали як людину «із заходу». В основному в училище, яке дало флоту більше двохсот адміралів, вступали хлопці з Далекого Схо-

ко, але надзвичайно цікаво. Тихоокеанський флот запам'ятався на все життя. Адже стажувався на флагмані ТФ крейсера «Дмитро Пожарський», гвардійському ракетному крей-

„ Любов до моря передалася Ігорю Вікторовичу від батька, який служив на Північному флоті і, природно, багато розповідав про кораблі й далекі мандри.

ду. Втім, багато з них були українцями за національністю – діти повосенних переселенців у Примор'ї. Нарівні з російською тут вільно розмовляли українською. Вчитися було важ-

сері «Варяг», ходив у похід на Камчатку і Сахалін, побував майже на всіх пунктах базування флоту на Тихому океані. Спеціальність «гідроакустика» захопила так, що багато пізніше, вже в академії, Алферєв перейшов на «протидиверсійну оборону» і на «відмінно» захистив дипломну роботу з протидії підводним диверсантам.

СЛУЖБА НА ПІВНОЧІ

Перший корабель, на якому довелося служити Ігорю Вікторовичу, називався «Аметист». Після того, як судно побудували в Зеленодольську, його спустили на воду, демонтували і завантажили на корму гідротехнічної станції та повністю обшили фанерою. У такому замаскованому вигляді Волгою і Волго-Донським каналом ночами під буксиром він слідував з Татарстану в Азовське море, а потім на буксирі до Севастополя. У складі трьох кораблів прикордонних військ КДБ

(для забезпечення секретності вони йшли під прапором Військово-морського флоту) та одного ВМФ за наказом командування Чорноморського флоту вийшов на бойову службу із завданням перекрити Сардинську протоку і виявити американський підводний човен. Операція проходила під назвою «Прибій-76». П'ять діб у важких штормових умовах вони шукали атомну субмарину, нарешті виявили і забезпечили стеження за нею протягом 1 год. 8 хв., тим самим показавши блискучий результат. Під постійним пресингом літаків і кораблів НАТО здійснили перехід у Баренцове море на базу в Кувшінській Салмі. З того часу цю частину прикордонних

сторожових кораблів моряки жартома називали «бригадою дорогоцінних каменів»: одночасно приступили до несення служби три кораблі 2-го рангу – «Аметист», «Рубин» і «Изумруд».

Саме Північ сформувала Алферєва як моряка-прикордонника. Кольський півострів, Біле море, архіпелаг Нова Земля були стратегічно важливими районами Радянського Союзу, де прикордонники в основному охороняли від іноземних спецслужб режимні військово-морські бази, перешкождали стеженню з боку сил НАТО за радянськими підводними човнами, що виходили на бойову службу, охороняли 12-мильну економічну зону та вели спостереження за континентальним шельфом. 1 березня 1984 року після набрання чинності Указу Президії Верховної Ради СРСР «Про

економічну зону СРСР» завдання прикордонників значно розширилися.

За мірками того часу служба у Алфер'єва вдалася і кар'єра відбулася. Проте Ігор Вікторович прагнув більшого. Він вступає на Вищі спеціальні офіцерські класи Військово-морського флоту в Ленінграді, згодом підвищує професійну майстерність на Вищих академічних курсах, знову ж таки в Ленінграді. У 1987 році, після закінчення командного факультету Військово-морської академії імені маршала Радянського Союзу А.А. Гречка, його переводять в Україну на посаду заступника начальника морського відділу Західного прикордонного округу, а у березні 1988-го призначають командиром 5-ї Окремої Червонопрапорної бригади сторожових кораблів, що дислокувалася в Балаклаві – на той час секретній і закритій бухті, нині – адміністративний район Севастополя.

ПЕРШИЙ «КАЛКАН»

За радянських часів охорона кордону на Чорному морі будувалася по лінії територіальних вод. Та коли в 1984 році повнозначення прикордонників були розширені і вони приступили до охорони виключної (морської) економічної зони на значній відстані від берега, то зіткнулися з тим, що іноземні браконьєрські судна постійно навідуються в територіальні води Радянського Союзу. Але проблеми були не тільки з рибалками. То був період, коли радянський уряд і керівництво прикордонних військ висували

Люди, які знають Алфер'єва, відзначають його скромність і тактовне ставлення до оточуючих. Ні десятирічна служба в суворому Заполяр'ї, ні специфіка морського побуту, ні високі посади не зіпсували його, не зробили жорстким і безкомпромисним.

жорсткі вимоги до охорони кордону, особливо щодо «проривів» на суміжну сторону. За рік одному – двом порушникам це вдавалося, ще десятки затримувалися при спробі дістатися Туреччини на підручних плавзасобах або на викрадених катерах. Виявити і затримати таких потенційних порушників

було непросто, адже кожна спроба «піти за кордон» змушувала проводити масштабну пошукову операцію на морі, а на напрямі ймовірного руху необхідно було задіяти не менше 8–10 кораблів.

Така практика тривала до 1990 року. Останню операцію кораблі Алфер'єва проводили майже під турецьким берегом: шукали двох людей, які катером проривалися за кордон. Доповіді про хід операції регулярно направлялися до Москви. Голова КДБ Володимир Крючков зателефонував начальнику військ Західного прикордонного округу Володимиру Стусу і запитав, у що вже обійшлася ця пошукова операція. Виявилося, що тільки по пальному витрати перевищили 270 тис. рублів (на той час близько 400 тис. дол.). І тоді Крючков дав команду скасувати такі операції. З того часу на «прориви» прикордонники стали реагувати дещо простіше.

Турецькі ж рибалки активно почали заходити в радянські територіальні води, коли перебудова в СРСР увійшла в активну фазу. У 1989 році їхні шхуни затримували і під Ялтою, і на Феодосійському напрямку. Піковою була весна 1990-го. З різних джерел надходила інформація, що в економічній зоні браконьєри ставлять свої сітки. Підтвердили це й польоти прикордонної авіації. Ось тоді

вперше й була спланована операція «Калкан». Тактика браконьєрів полягала у наступному: поставити донні сітки на глибині 40–60 м, позначити їх радіобуями, вийти за межі економзони, щоб повернутися за уловом через деякий час. Капітан 2-го рангу Алфер'єв запропонував зробити так званий «корабельний мішок», попередньо давши браконьєрам можливість зайти у нього для підняття сіток.

У район проведення операції з баз стоянок прикордонних сторожових кораблів у Балаклаві та Одесі вийшло одразу сім кораблів, і коли на РЛС почали відбиватися якісь цілі, надійшла команда зтягнути «мішок». Повільними галсами прикордонники підходили, звужуючи кільце, і, вже повністю блокувавши сектор та відрізавши браконьєрам шлях на південь, виявили одразу чотирнадцять турецьких шхун. Сім кораблів мали затримати чотирнадцять! Перша думка Алфер'єва: абсолютно нерально. Та діючи рішуче, висаджуючи оглядові групи безпосередньо з борту прикордонних кораблів на борт браконьєрів, а це, між іншим, по 10–12 чоловік, прикордонники затримали всіх. Потім змусили рибалок стати на свої сітки і підняти їх. І тільки після того, як було піднято в цілому майже 100 км сіток, всі зрозуміли масштаб проведеної операції: вилучено кілька тонн камбали-калкан, осетрових і білуги! Браконьєрські судна були конвойовані до Одеси та Севастополя, а накладений на їхніх капітанів і власників штраф склав понад 2 млн доларів. Це була безпрецедентна за своїм результатом операція, яку гідно оцінив Комітет держбезпеки СРСР: Ігор Алфер'єв достроково отримав звання капітана 1-го рангу.

Після того випадку економзоною почали займатися дуже активно. Відпрацю-

увалася тактика зтягування «мішків» та різні способи блокування браконьєрських районів, адже успішно провести разове затримання – це одне, зовсім інше – задіяти всю систему з урахуванням прогнозованого заходу браконьєрів. Хороші результати по службі показав Алфер'єв і в 1991 році. За результатами соціалістичного змагання 5-та Окрема Червонопрапорна бригада сторожових кораблів була визнана кращим прикордонним морським з'єднанням Радянського Союзу: в квітні того року від керівництва КДБ вона отримала перехідний Червоний прапор. За чотири місяці в СРСР стався державний переворот, країна розпалася, як картковий будиночок, і Балаклавська бригада так і залишилася в історії кращою СРСР.

«ПУТЧИСТ»

За іронією долі та збігом обставин Алфер'єва вважали учасником замаху, зміщення з посади першого Президента СРСР і Генерального Секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова. Проти нього було порушено кримінальну справу за статтею «зрада Батьківщини». Річ у тім, що Балаклавська бригада завжди була спецпідрозділом, який, крім охорони кордону, забезпечував прикриття з моря під час проведення спеціальних заходів у Криму за участю вищого керівництва держави. На бригаду було покладено завдання з охорони морських акваторій в районі всіх державних дач і резиденцій. За участю прикордонників у Форосі будувалася резиденція «Зоря», і Алфер'єв брав активну участь в роз-

робці унікального для того часу плану підводної протидиверсійної оборони цього об'єкта з моря (блискуче захищена в академії дипломна робота була саме в тему!). Кількість виставлених кораблів і катерів повністю відповідала принципам такої оборони, що будувалася по трьох зонах – дальній, середній і ближній.

І ось коли стався путч, природно, про таку кількість бойових кораблів, зосереджених біля Фороса і уздовж південного узбережжя Криму, дізналися всі, включаючи світову громадськість, і це здалося підозрілим і загрозливим. Насправді ж компетентні посадовці та органи про покладені на прикордонників завдання знали і жорстко контролювали їх виконання. Все керівництво держави та силових структур, яке мало відношення до резиденції Президента СРСР, розуміло важливість цих комплексних заходів, бо дача була вразлива тільки з одного напрямку – з боку моря. Основне сухопутне кільце – це трьохкілометрове оточення зони, по периметру якої на відстані прямої видимості стояли прикордонники. Непомітно подолати цей заслін було неможливо – на морі створювався максимально щільний захист, за який і відповідав Алфер'єв. Увечері на пляжах патрулювали прикордонники, за допомогою різноманітних технічних засобів контролювалися всі райони, що примикали до дачі. Це була вкрай складна система безпеки, у якій прикордонна складова – лише одна із багатьох. Кожен іноземний корабель і навіть катер, що проходив повз дачі Президента, обов'язково супроводжувався прикордонним кораблем, щоб завадити скиданню будь-яких контейнерів або сил і засобів диверсії. Були періоди, коли в ра-

йоні «об'єкта» зосереджувалося до семи прикордонних кораблів (при штатному режимі – чотири), не рахуючи малих катерів, які здійснювали прибережну охорону. У разі шторму морські прикордонники навіть не

Під час тих подій морська бригада та Сімферопольський прикордонний загін саме й працювали в режимі забезпечення безпеки Михайла Сергійовича Горбачова. Командири частин капітан 1-го рангу Ігор

” За іронією долі та збігом обставин Алфер'єва вважали учасником замаху, зміщення з посади першого Президента СРСР і Генерального Секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова.

могли відійти в укриття, рішення приймалися просто на березі, а якщо погода погіршувалася і хитавиця досягала 15–25 градусів, Алфер'єв щоразу змушений був запитувати «об'єкт» для отримання дозволу відвести частину суден.

Алфер'єв та полковник Петро Харланов, виконуючи свої повсякденні завдання, виявилися заручниками трагічних обставин. Зі спогадів Ігоря Вікторовича: «Коли я почув перші повідомлення про путч, а потім заяви деяких депутатів, які стверджували, що Президент СРСР заблокований на Форосі з моря і повітря, я відразу зрозумів, що ми потрапили в ситуацію, з якої вже не вибратися. Як би далі не розвивалися події, нас зробили «крайніми». Це розумів і начальник Сімферопольського прикордонного загону полковник Петро Харланов. Коли він отримав команду блокувати в'їзди на резиденції машинам, то просто не зрозумів, навіщо це робити. Йому пояснили: напали терористи. Я отримав таку ж інформацію. Проте ніяких пострілів чутно не було».

Проте серйозний привід для занепокоєння все ж був: на прикордонних постах спостереження раптово зникло енергозабезпечення і водопостачання. Цей епізод так і залишився до кінця не з'ясованим. Той, хто це зробив, фактично привів до засліплення всієї системи підводного спостереження. До того прикордонники бачили все чітко, навіть як пропливають косяки риб та дельфіни, точно визначали їх напрямок і відстань до берега. Алфер'єв негайно вирушив на «об'єкт», щоб повідомити про те, що коїться під водою. І отримав жорстку відповідь: «Сталася надзвичайна подія і зараз не до вас».

Повернувшись на командний пункт, він наказав підтягнути до берега кораблі, щоб повністю прикрити цю зону гідроакустичним спостереженням, і приготував до використання протидиверсійні засоби. На відновлення роботи всієї системи підводного спостереження йому знадобилося кілька годин. А потім у засобах масової інформації почали з'являтися звинувачення на його адресу, в тому числі від сім'ї Михайла Сергійовича і багатьох політиків. Його і начальника Сімферопольського прикордонного загону викликали до Москви, дали ознайомитися з наказом нового керівництва КДБ, у якому фігурували, зокрема, слова «дуже погані люди». Одночасно по їхній справі почала працювати прокуратура. На перший допит викликали 24 серпня – за іронією долі в день народження Ігоря Вікторовича.

спілкувалися з моряками. І вони визнали, що блокадою це назвати не можна».

Іноземні журналісти були здивовані побаченням: всі кораблі стояли тут вже двадцять днів, планово переміщувалися і жодних екстремістських дій не вчиняли. Повідомлення CNN, а також інформація, яку надіслали прикордонники в газету «Комсомольская правда», трохи реабілітували їхніх командирів в очах громадськості. І коли Алфер'єва і Харланова допитували в Генеральній прокуратурі, слідчі чомусь більше прив'язувалися до повідомлень преси, а офіцери у свою чергу, також ґрунтуючись на інформації преси і, природно, своїх фактичних діях, могли хоч якось їм апелювати. До речі, цікавий факт про «блокаду» дачі. У період з 18 по 21 серпня з селища Форос на

Між тим бригада продовжувала виконувати свої завдання, хоча матроси й офіцери були дуже знервовані, адже мусили постійно писати пояснювальні записки і викликалися на допити. Прикро те, що в Головному управлінні прикордонних військ кримчан не тільки не захистили, а залишили один на один з усіма їхніми проблемами. Єдиний, хто стояв за них до кінця, це начальник військ Західного прикордонного округу генерал-лейтенант Валерій Олександрович Губенко. Виснажливі допити тривали аж до листопада – і це незважаючи на те, що Україна вже була незалежною державою! Прокуратура Російської Федерації продовжувала допитувати офіцерів у Криму. Кінець всьому поклав Леонід Макарович Кравчук. У той час Алфер'єв був депутатом Верховної Ради Криму і, отримав-

Та вони не сиділи склавши руки і ще до цього почали відстоювати свою правду, боролися, як могли. Ось що у зв'язку з цим розповідає Ігор Вікторович: «Зізнаюся, ми наважилися на безпрецедентний крок. Дізнавшись, що 21 серпня у Форосі буде знімальна група телеканалу CNN (чому і звідки вона там взялася – залишається для мене загадкою!) на чолі із заступником директора, здається, Лурі його звали. Ми домовилися про зустріч, під час якої запитали, чи вірить він тому, що передають ЗМІ про події у Форосі і чи хоче знати правду. Як кажуть, «об'єкт» був ще «гарячим», а я вже пустив знімальну групу CNN на борт одного з найближчих до дачі кораблів, щоб журналісти побачили все на власні очі і по-

об'єкт «Зоря» постійно приходили три прикордонних малих катери, які ввечері звітти і поверталися до пункту маневрового базування. Більше того, в ці дні прикордонники пропустили і випустили з території дачі 50 автомобілів. Але ж розслідування тривало довго. Слідчі вилучили всі документи, аж до шифрувальних телеграм з грифом «цілком таємно». Проте нічого крамольного в них не знайшли, бо йшлося там лише про те, як забезпечити безпеку, а у разі спроби прориву на «об'єкт» застосовувати зброю. Так, прикордонники готові були стріляти по кораблях, які могли прориватися до дачі, не вдаючись до з'ясування причин. Та на особу глави держави не зазіхали!

ши чергову повістку з'явитися на допит, у перерві між засіданнями підійшов до Кравчука і виклав йому свою проблему. Леонід Макарович був здивований і тут же дав команду терміново запросити до нього командувача Прикордонних військ України, виконуючого обов'язки Генпрокурора України, голову Служби національної безпеки та міністра МВС. І поставив їм одне запитання: «У якій державі ми живемо?» Не чекаючи відповіді, сам відповів: «У незалежній державі! В Україні немає путчистів, всі вони знаходяться в Москві. Я вимагаю більше до цього питання не повертатися і допити припинити...» К

Сергій АСТАХОВ,
продовження у наступному номері

КОРДОН

